

smo se dotlej ure in ure podili po plitvini, skakali in padali in čofotali po njej, kakor smo se neutrudno poganjali s skalnih pomolov, zadihano rezali valove, se kot plutovec pozibavali po gladini, brodarili z lastnimi telesi, kakor smo sanjarili pod težkoopojnim zadahom pinijevih loz, pod klonkajočo pesmijo v nabrežnih duplinicah, pod tem večno pritiskajočim soncem, tako smo se odslej ukvarjali izrecno le še z vse bolj dražljivo skrivnostjo morskega dna.

Tistih trenutkov, ko sem se, viseč v skalni reži, prvič razgledal po podvodnem svetu, ne bom mogel nikoli pozabiti. Saj mi je še sedaj, to dolgo dolgo, težko noč, ko sem star, tako neznansko star in osamljen, takratno doživetje s taborjenja z vso ostrino pred očmi. Po šipi polzi deževnica in po nasprotni steni, po svetli ploskvi, ki jo riše z dvorišča prihajajoča svetloba, nenehno in nezadržno drse šibke, vijugaste sence naglo polzeče vode. Te padajoče lise, njih mreža, ki se spušča kakor zavesa, ta valujoči mimohod neštetih zverženih nitk mi je oživil davni spomin, me premestil na samotno, razbeljeno obal, me potisnil nazadnje pod vodo, v tisto stropno okno potopljene špilje. In zdaj vidim natančno, kako svetlo — skoraj kakor nad gladino — je bilo v tem prostoru. S tiste strani, kamor se je široko razpiral in od koder je žarelo večerno sonce, je po čistem miščnem dnu prihajala nepregledna čreda svetlo se zvijačjih marog. Zgoraj so pošumevali mehko zaobljeni valčki, tod pa so neslišno gomazele njih sence, se trepetaje vzdigovale iz globin, hitele — kakor ubežne rakovice — po miški pod previs in se nazadnje naglo utrinjale ob njegovi senci ter pršile v mračno ozadje špilje motno svetlobo, komaj še tleči pepel soojih izgorelih teles. Prevzel me je njihov objestni pohod, da sem si le površno ogledal predmet, ki nam je dražil radovednost in da sem vztrajal brez sape, dokler mi ni začelo zvoniti v ušesih.

In v teh soparnih nočeh, ko se je duh po pinijah pretakal med kamenjem, da so pijano popevali murni v njem, med tem pošepetavanjem razbičanih obrežij, v tem žaru razgretih tal je začela krožiti kot vznemirljiva blodnja skrivnostna prikazen krog nas, da smo čuli v razprtih šotorih, šepetali in ugibali do poznih ur. Saj, saj bo res, smo se vse bolj prepričevali, ti ostanki rimske naselbine v bližini... ne, letni dvorec je to moral biti, ves bel, kot je bel ta naš kras, ves sinji v senci med pinijami in cipresami, ves sijoč sredi prostranih vrtov, kjer so na vseh konceh pošumevale fontane, kjer so na vsakem vogalu resnobno postajale marmorne postave... Ta obklesani in izklesani marmor, — da, ta gladka oblina, ali ni — ali ni — ko da...? In spogledali smo se, kakor da raziskujoče strmimo v morsko dno. — Neslišno je v teh zadušljivo vročih nočeh pohajala med šotori bela, prebela podoba; sprva smo — kot v polblisku — videli nemara le kako črto, kak obris, ali plavajoča postava je

hitro postajala bolj in bolj vidna, vse dokler je Rik ni prepoznal in vrgel med nas besed: »Venera! Venera!«

Tako se je vse drznejše bohotala naša domišljija, pri vsej tej razgretosti pa nismo vedeli niti tega, ali se res poganjamo za nečim, kar si zasluži našo vnemo. S toliko večjo preračunljivostjo in z neverjetno resnobnim premislekom smo si zato prizadevali, da nabereмо dokazov, saj se nam je tabor že začel posmihati. Globina sama sicer ni bila nepremagljiva, toda tesen pod vodo nam je preprečevala, da bi mogli s skoki navpik pridobiti vsaj nekaj dragocenih trenutkov. Ugibali in ugibali smo z vso zabzetostjo, se po strokovnjaško motovlili okrog ovire, iskali novih in novih prednosti, a nikoli se ni primerilo, da bi se vprašali: kaj pa naj pravzaprav počnemo s to stvarjo, če nam kdaj uspe spustiti se do nje? kako naj jo spravimo na površino, ko se je pa ne da kratko malo stisniti v pest? Tudi uspešen potapljač bi se vrnil praznih rok, kvečjemu da bi se kipa — če je bil res na dnu — bežno dotaknil. Tega poraznega nesmisla v vsej svoji ognjevitosti nismo opazili, in tako nas je neutешljivo hrepenenje, skoraj že strast priganjala k vedno novim poskusom. Bili smo premraženi od hladne globinske vode, bedeli ponoči od prevelike utrujenosti, pa kljub temu in kljub vse bolj jasni zavesti, da je ves trud zaman, se nas je petorica najbolj vztrajnih ubijala naprej. Vriskajoči zanos prvega dne, predstave o zmagošnjem dvigu starorimskega kipa iz morja so se bile hkrati z odmrliimi upi pogreznile najbrž nekam k nedostopnemu vznožju naše čeri, obdržala pa se je nekaka bolešt, ki smo jo nosili s sabo, tudi če smo še tako zatrjevali, da se potapljamo le še za leščurji in morskimi zvezdami. »Vse žive dni boste iskali to svojo Venero.« so se rogala dekleta.

Ta gnevna trmoglavost, ta čudni obup je nosil v sebi preveliko mero napetosti, da bi mogel splahneti, kakor se je bil ustvaril. Nekega poznega popoldneva, ko smo si malodušno menciali od soli načete oči in kot brodolomci strmeli vsak v svojo smer, sem se postavil na rob ploščadi. »Rik, daj mi masko!« Malomarno mi jo je vrgel pred noge. Nadel sem si jo nemudoma in se pripravil na skok — da, na skok — upirajoč pogled natančno v tisto točko na gladini, kamor se bom čez hip zapičil iztegnjenih rok. »Glavo si razbiješ,« je rekel nekdo vsakdanje. »Glave si razbijamo vsi, že cele dneve,« sem odvrnil suho, zajel sapo in se sklonil. Ko sem se odsunil, nemara še pozneje, ko mi je že zamolklo zašumelo ob ušesih, me je dohitel rezek klic, ali hladnokrono sem ga prezrl, za en sam samcat hipec, kajti tedaj sem že začutil, kako sem z masko podrsnil ob nekem robu, in istočasno me je že tudi prešinilo: »Lahko bi bila tvoja glava —« in ta poblisk — ta mi je s svojo tesnobnostjo — da, res me je

zamrazilo v prsih — spravil do zavesti tudi klic, ki se pravkar še nisem zmenil zanj, zdaj pa — ko da sem zaopil sam: »Blaznež!«

In v naslednjem trenutku, ko me je že minil pravkaršnji strah, ko me je že vradostilo spoznanje, da sem še poln moči dosegel globino, kjer smo se sicer že morali poraženo obrniti, tedaj — ko da so se začeli premikati robati oboki pred mano, ko da se je jela zgoščati voda v nekake neprozorne kite. Svetle sence valov, te bočno se premikajoče jegulje, so se razpotegovale v umazane lise, se vlekli — kot zemeljsko olje na vodni gladini — zdaj v to zdaj v drugo smer, dno se mi sunkoma približuje in se prav tako naglo tudi umika; roke pred očmi se mi verižijo, kdaj pa kdaj za hipec celo izginejo, ko da posegam v gost dim z njimi. Vsa ta zmedenost okolja bliskovito izzove enako zmedenost v meni, zdi se, da sem zaradi tega stanja izgubil sleherni občutek za skladno zaznavanje. Cilja, ki sem ga pravkar še tako natančno videl, ne morem več odkriti, in to me zbega še bolj, nehote se poženem sunkoviteje, v nesmiselni veri, da sem na pravi poti, na poti do nje, Venere, in da ji čez kratek hip že odgrnem tenčico iz miške, jo nemara še potegnem z mesta in se nato odmaknem, samo da se lahko prepričajo vsi nejeverneži, ki prav gotovo od zgoraj napeto zasledujejo ves dogodek.

Zdaj bi pravzaprav že moral biti na dnu, a visim še zmeraj v neki neskončnosti, suvam mrzlično tipaje predse in poprhadam, kajti v nos mi sili voda, ki se mi je — zdaj vem že natančno — prejle, ko sem lahko trčil ob skalo, nekako pocedila pod masko. Prešine me za hip: »Nazaj! Nazaj!« — ali pa je kdo zaklical? nemogoče — trenutek še vzdržim, moram vzdržati! — mimo je že ta trenutek! — nazaj, nazaj! — obrnem se, sunem, sunem znova, sunem krčeviteje — — in glej, prikaže se, daleč daleč nad mano, tista svetla razpoka, vidim celo, kako se gnetejo tovariši ob njej, potem pa izgine spet vse, morda zato, ker je steklo spet namočila voda; lahko pa, da se mi je začelo megliti pred očmi, saj čutim, kako mi plahutajo pljuča kot krila ujete ptice, groza me prevzame, zberem poslednje moči, zaženem se z obupom in vidim v podzavesti na pomoč iztegnjene roke, vidim žarno bel dan, sonce, vidim življenje, ah, življenje! — in sunem, sunem z obupom — in suvam — nemara so to zgolj le še neznatni premiki? — in se borim, se vijem, se zaganjam — — —

— — — skačem, neutrudno skačem — po vozu, po hrstajočem, duhtečem senu, po tej visoki gugajoči se blazini, skačem iz vogala v vogal, mimo brata, mimo njegovih lesenih vil, skačem kot obseden in sprejemam z vriskom sleherni zalogaj, ki ga od nekod iz globine vrže oče. Že k večeru se nagiba, neznansko vitke so postale sence, skoraj v ne-

skončnost tonejo; najini — bratova in moja — sta nekako izgubili ostre robove, vsaka po svoje krilita na iztegnjenem obrisu mogočno naložnega voza, segata čez travnik, vse tja do potoka, do že kar neprodirnega zidu jelš in vrb ob njem in izginjata ob tej pregraji, ko da se naskrivoma kobalita čez njo in bežita tja proti rdečkasto pa modrikasto sijoči Bajni, proti naši Bajni, ki se tako razsežno boči nad dolgim pasom borovega gozda. Bolj začutim kot zaslišim, kako bliskoma privrši nova kopica, bolj začutim kot zagledam, kako vzraste ogromna kopica med soncem in mano, bolj začutim kot zavoham, kako pljusne čez mene težak omamen vonj; brezpomembno je vse čutno zaznavanje, zato kar preslišim bratov svareči glas, spregledam trdi udarec ob vile, prezrem tudi mrvo, ki me nadležno zbada za srajco ob pasu, na plečih, in prezrem še, kako skeli opraskana koža na razžarjenem obrazu, na bosih mečih. Peham se po tej neizmerno vgrezljivi pernici, opažam, v bliskovito kratkih trenutkih opažam, kako mrgole sence pa kako se modrozeleno, zelenomodro preлива sončna ploskev v večernih meglicah, ki se rojevajo nad obzorjem, opažam kajpak še našo Bajno, ki hkrati z mojimi pogledi švigajo po njej mežikajoče paslike, paslike, kakor mi jih je hip poprej v očeh zapustilo sonce, pa Iliko, ki stoji pred konji in lovi obade, pa Sabólove ženske, ki valijo seno, ne, ki valijo nekake goste, naglo se prevračajoče oblake proti vozu, proti očetu, že kar sèm k meni, da se dušim v opoju, se pogrezam v zatohlo temo, sem znova in znova pod sklonjenim bratom in se mimo njega zaziram zmeraj še v to vriskajoče, globoko nebo, — vse dokler se spet ne vzdignem, dokler ne skočim, zaplavam in nisem znova pokopan.

Kajti Bajna, tudi ti si pijana, vsa si pijana sleherni leto za teh dni! Zvečer, ko odmoliš pri mizi, ko skozi zelena muškata sita v oknih mehko pronica pesem čričkov skupaj z vročim zrakom k tebi, utrujeno zamrmraš v dlani, preko katerih je pravkar še tekla zahvalna molitev: »Jutri pa torej V travnike . . .« In res vstaneš še pred soncem, res skoraj še tipaš Na kamláj med bori, hitiš po dolu, da se še pred vzhodom zvrtiliš v redí in zamahneš, končno, zamahneš hlastno s peterimi kosami, da brizgne rosa, da v grozi zagomazijo še otrpli žužki, da sikaje zašviga trava na levo in zakaplja s srebrnih rezil ostro dišeči sok dozorelih bilk. Zatem pa ves dan raztresaš in obračaš in spravljaš v plastiče in se zatekaš v senčno zatočišče grmičev . . . poželjivo gasiš žejo in se znova izpostavljaš pripeki in mežikaje oganjaš slani pot iz očesnih duplin in loviš sapo in jo loviš še tedaj, ko se zvrneš doma na svoje ležišče. Pa tudi v snu, Bajna, tudi v snu te ne mine pijanost. Pravzaprav te ne more miniti: nenehno doteka napoj z Večeslavskih travnikov, se vrtinči skozi vsa okna, obletava te in težko sopeš v njem, kakor da si še zmeraj

tam doli, kakor da se ti telesa še zmeraj drže bilke in ti nosnice še zmeraj polni dišeči prah...

In kakor so se vse sence razblinjale v dalji, kakor so se na Bajni črne pike oken izgubljale v bleščeči belini hišnih pročelij, kakor je ob vsakem mojem skoku vse okrog mene potonilo v temo, tako se mi je v tem splošnem prehajanju vsega gibanja in stanja v drugačno gibanje in stanje moja skromna, preprosta naloga, da s svojo nezatno težo tlačim seno, preko vseh čutil sprelevala v pijanovzvišeno doživetje. Zakaj takrat sem bil mlad, otrok še, in z vso spoštljivostjo sem verjel, da kamen na naši Bajni raste iz zemlje, da padajo spolzke črne žabe v studence hkrati z nalivi iz oblakov in da so Sabolove ženske zlobne čaravnice. Za vsakim vogalom sem slutil še kako nerazložljivo silo; in ko se je primerilo, da so nama z materjo — dan, dva pred tem kositvenim časom — zrelo zavpili Večeslavski travniki naproti, tedaj sem že tudi zaslutil učinek kdo ve kake čarovniške moči. Tistega poznega popoldneva namreč, v tistem hipu, ko sva prisopla iz že skoraj mračne globače na vrh, na Bajno, — v tistem hipu sva na vsem lepem trčila ob silovit poletni žar, ob vse ščemeče konice nabrekle svetlobe. Kak korak še, pa bi bila doma; toda morala sva zabresti v nekaj, kar je bilo nevidno, a kar je nasilno vplivalo na vso okolico, kajti kakor vkopana se je ustavila moja mati, s hrbtom proti soncu, ko da si hoče opomoči ob pogledu na bolj mirno, senčno vzhodno pobočje, in rekla, ne, dahnila: »V travnike bo treba...« Stopila je za spoznanje dalje in s prav tako pridušenim glasom dodala: »Diši... po senu diši...« Da, skrivnostna, nepojmljiva čarobnost se je bila razlila čez našo Bajno. Zdaj sem brez besede prehodil tisti košček poti do domačega dvorišča, se po svoje iznenaden oziral tja prek, v mehko korito doline, v tista široka, rjavorumena travniška pasova vzdolž vijugastega potoka, zrl postarnemu, a še zmeraj slepečemu dnevu v obličje, lovil preprosto slišne zvoke uspavajoče tišine in vsrkaval do kraja razširjenih nosnic, do skrajnosti razkriljenih pljuč bohotno opojnost, ki se mi je pravkar razodela preko pobožnega materinega šepeta. Diši... po senu diši..., me je vse bolj prepričeval čut in neomahljiva že je bila vera, da gazim po poplavi tega opoja, ki me utruja, me zavija v spanec, me potaplja — nekam proti nezavesti...

Pač ga ni moglo biti dneva, da nam pogled ne bi kdaj zdrknil tja dol proti Večeslavskim travnikom: .. toda nikoli, nikoli se ni nikomur občutneje zaustavila misel ob njih, nikoli jih ni nihče omenjal kaj več kot z najbolj nezatno besedico. Pa vendar, — to so bili naši travniki; druga ob drugi, le z mejniškimi grmiči ločena zaplata, del naše zemlje, del nas vseh na Bajni. Videli smo lahko, kako jih je zasul sneg — še nizki zaobljeni grmiči so se spremenili v nekako komaj opazne bele

krtine — kako jih je na spomlad zalila voda, kako jih je navsezadnje poplavela sončna zelen, kako so se prelevili v žolti sij zlatič, se nato našopirili še bolj pisano, pa se naglo obrnili k temnejšim barvam, otrpnili v ždenju, otrpnili v pričakovanju. To vse je utegnila opaziti Bajna, a moral je priti tak vroč popoldan, moralo se je zgoditi, da sva z materjo, ko sva končala delo v globači, prilezla na vrh, ona s poslednjo balo sena na glavi, jaz pa z lesenim orodjem prek ramen, in moralo je priti, da je rekla, tedaj ko nama je tako iznenada sonce zagrozilo, da naju bo s svojo svetlobo potisnilo nazaj v zasenčje, da je dahnila, kakor se je pač vsej Bajni moralo istočasno izviti iz prsi: »V travnike bo treba... Diši... po senu diši...« In jaz sem verjel, neomajno verjel le v to, da je bil to trenutek, ko zavre v Večeslavskih travnikih, zakipi čez našo Bajno, ko ta bučna zoritvena napoved prav slehernemu človeku pri nas nezadržno, osupljivo zaustavi korak, nato pa ga le še s toliko večjo silo požene na tisto dolgodnevno romarsko pot v Večeslavske ravni.

In zdaj, v tem čudnem zagonu travniških dni, v tej skoraj svečani hitrici in mrzličnosti, ki nas je v nekem smislu dvigala nad našo siceršnjo vsakdanjost, zdaj ko spremljam vse dogajanje okrog sebe s skoraj podvojeno čustveno gibčnostjo — se mi zazdijo tudi vse te tri Sabolovke, ki sem se jih drugače vselej na veliko izogibal, zgolj običajne ženske. Kje, le kje so zdaj njih skrivnostne podobe, ki sem jih včasih videval celo za belega dne, po navadi v tistih tesnobnih trenutkih, ko sem moral neizogibno mimo njihove skrite bajte Na kamlaj, in ki sem jih strahoma opazal celo tedaj, če sem gledal v povsem nasprotno smer? Te zverženo režeče poteze na obrazih v dimu, ki se dan in noč leno vleče iz tisočernih nevidnih odprtih v črni, pa tudi od mahu zeleni in z bujnim netreskom žametnosivkasto okronani strehi... Kako bi mogel zdajle verjeti v to, da prav ta bitja ponoči rogovilijo in zavijajo in skovikajo med stoletnimi kostanji, hrasti in bori, smodijo v žarečih ponvah ukradene nohte tistih otrok, ki jim za takih nočnih pohodov pripravljajo zlo usodo? Še ta enooka, večno zakrknjeno molčeca, najstarejša izmed njih, ki sem se je zmeraj najbolj bal, zakaj imela je celo dovolj moči, da spremeni človeka v žival — o čemer se lahko pač vsakdo prepriča, če pogleda Na kamlaj v studenec in opazi veliko ribo in vidi, kako le-ta ali otrplo ždi v duplini ob dnu ali pa pobesnelo kroži ob kamniti steni, se premetava na hrbet, da se ji belo zabliskne, in skoraj nenehoma odpira gobec, kakor da tuli iz obupa nad svojim jetništvom — še ta Sabolovka torej mi niti najmanj ne ogroža vihar-nega zanosu. Še več, ko da je nepogrešljiv sestavni del mojega trenutnega doživljanja, ko da je drobna, a vendar potrebna izpopolnitev

mojega za čudo spremenjenega sveta, sem jo sprejel v svojo bližino. Pa tudi konja, težkih, visečih trebuhov, bujnih griv in repov, mogočnih kopit, tudi ta sta zdaj le pohlevni živali, in ko bi bil na tleh, mi nemara niti na kraj pameti ne bi prišlo, da znata prav ob vsaki priložnosti z repom zahrbtno vsekati v oči, da sta zmeraj nared, bliskovito suniti človeka z ubijalskim kopitom med rebra, in da le zredka prizaneseta nadlaktu, ki se je preveč približal njunim rumenim zobem. Ko se kdaj pa kdaj znajdem na sprednjem robu voza in me brat spet posvari, to pot pred nevarnostjo, da jima padem pod kopita, se mi zazdita njuna bleščeča hrbta tako vabljiva, da bi najraje nemudoma zdrknil nanju in se začel še tamkaj noro premetavati, vriskati in se smejati, vse to nekolikanj že tudi zato, da se postavim pred Iliko. — Ah, da, Ilika ... Poznam jo komaj kaj bolj ko na pogled, zakaj njen dom je dokaj daleč od nas, na robu tega dola pod Bajno; sicer je pa nisem nikoli maral, pravzaprav je ne bi pogrešal nihče od njenih vrstnikov, zakaj čudno mlešeece je, ki se vedno le smeji in hihita, vsakomur kaže jezik, se mu roga in vrešči, vrešči kakor prava žvegla in je zato tudi dobila najprimernejše ime: Žveglica. Te dni sem jo pa kar trpel, zdaj se ji kdaj pa kdaj nasmehnem z voza, še kako besedo ji vržem, njej, Kotarovi Iliki in nikaki Žveglici, temu dekletcu z lasmi v dveh čopkih, z večno smejočim se okroglim obrazom in s sinjimi, iskrivimi, tako iskrivimi očmi, da je čisto nemogoče verjeti, kako da se prav te živahne oči tako neznansko rade zapirajo v spanec. Kajti spalo bi to dekletce noč in dan — tudi tu v travnikih je kajkrat mrknilo v kakem plastiču — in le moje vročično razpoloženje je vzrok, da ne najdem povoda za običajno zbadljivost zavoljo te njene lastnosti v bratovih besedah: »Ej, Ilika, lovi, lovi obade, ne spi, drugače potegneta konja in oba odletiva z voza!«

Neugnano vijem svoj ples, kakor da sta se ves čar pa milina minulih dni nagrmadila v poslednje trenutke, ki nas še ločijo od zaključka, in kakor da hkrati poskakujem od nestrpnega pričakovanja, od hrepenenja po tem, kar ima še priti. Res, pred mano je še poslednji, največji obet: voznja skozi rastoči večer proti domu. Po golem kamenju bi se zaganjal in premetaval z enako predanostjo, samo da si zagotovim bogato plačilo, tisto duhtečo zibel na visoko naloženem vozu, zibel v globokem koritu, ki ga je izžlebila čvrsto pritrjena žrd. Zakaj v tej zibeli — kakor da zazvene vsi spevi že zaključujočega se otroštva, kakor da se zbero vsi dnevi čistega brezskrbja ... Visoko je globoko gnezdo, da mu še sama Bajna ne more pokukati čez rob, in videti je kakor privzdignjeno nad celotno zemljo, zaobešeno, pripeto tik pod sinjim stropom neba. Komaj slišno pojo pod njim kopita, komaj zaznavno škrip-

ljejo kolesa po kolniku, še čez star lesen most, po trdi poštíji se odziblje vse z najskrbnejšo pridušenostjo. Ko pa se začne vzpon, ko izginejo hiše in vzrastejo rdečkasta borova debla, ko se pogrezne pot vse bolj in se temu primerno dvigneja peščena obronka na obeh straneh, ki se mi z njiju sklonijo veje nad zibel, sežejo komaj vidno iz somraka k meni, pošepnejo v pozdrav ali pa v uspavanko, me še pobožajo z nežno pahljačo, se nagnejo zatem k bratu, šepnejo njemu nekaj pod klobuk, da se obrne in mi spregovori tiho — tiho najbrž po njih opozorilu — prek ramena, spregovori besede, ki kakor da so pritekale širokim Večeslavskim travnikom prav iz srca ter se mi pretočile skoz ožilje dreves h gnezdecu pod nebom: »Spi, spi lepo... Tu te ne more nihče motiti...« — ko se torej strne ves ta pravljíčno lepi, ta čarobni splet kakor zlat ščit okrog mene, tedaj — — —

— — — tedaj pa pravi Enooka, prva med čarovnicami: »Komu neki se tako lepo nasmíha naš pobič?« »Saj, saj,« reče druga, Enozoba, da doda še poslednja, Enoroka: »Komu, da, komu?« In vse se obrne kakor na tajni ukaz, vse zastane, prav vse, — tudi bilka, ki jo je bil hip poprej vzdignil pihljaj, zatrepeli na mestu v zraku. In jaz se nasmehnem, sicer še iz svojega visokega gnezda, a vendarle že tudi z lovečo se zavestjo. »Ali vidite jamici na njegovih licih?« povzame znova Enooka. »Veste, kaj to pomeni?« Še se smejim, pa zgolj zato, ker se obraz najbrž ne zna tako naglo prilagoditi novemu vtisu kakor duša, ki se zdaj že počuti, ko da jo spet vodi pot mimo tiste zakajene bajte Na kamlaj. Enooka, Enozoba, Enoroka — mar ne vidim znova tistih potez v dimu, mar mi ni, kakor da se med zavijanjem, skovikanjem pode pošasti skozi gozd in veter pa smode nohte nesrečnih otrok? »Jamice na licih — dekleta bo rad imel, ha ha!« Zdaj bruhne vse v krotot — vijo se ljudje pod mano, verižijo se neskončne sence, se krotovičijo, se love, meni pa oglušujoče bobni v ušesih, mi razbija v sencéh — ko da se je samo sonce spreverglo v kobaleče se skale, ko da se je vonj, ki polni vso dolino in se razliva čez njene robove, čez Bajno, spremenil v bijoče valove, ko da se je začela rušiti Bajna. »Njej se nasmíha, glejte, Iliki se smeji!« In zatem, ko začutim, kako se mi razpoteguje obraz in krčevito išče primerneга izraza, ko se tudi zavem, da sem dejansko še zmeraj obrnjen proti njej, stoječ na sprednjem robu voza, tedaj že tudi izgine njen prav tako nasmejani obraz in kak hip nato zagledam, kako jo dvigne nekaj rok, jo dvakrat, trikrat zaziba, zagledam končno, kako prileti iz globine, me spotoma oplazi in pade naravnost na glavo poleg mene v seno, da ji zaplahotne krilce čez glavo, nakar obleži na hrbtu, obleži pred mano kakor bela, prebela podoba, kakor zrelo žitno jabolko — za kak hip le, kajti takoj se že, prestrašen nad prikaznijo, obrnem

od nje in proti njim, ki so se medtem zgrnili do voza. Tedaj pa poskoči moj brat — bil je pač zmeraj tak brecko — dvakrat, trikrat na mestu, se požene nato k meni, in smejoč se na vse grlo, zahlipa: »Torej bomo imeli gostijo?« In zapleše okrog vil, okrog mene in okrog nje, ki še zmeraj leži, kakor je bila padla, in se smeji, smeji, smeji. Takoj nato zapoje, prav on, da se približajo celo ljudje s soslednjih travnikov — tudi Košalínovega Lajčija zagledam — prešerno zapoje, da takoj potegne za njim več glasov, pridruži se mu kajpak tudi prva med čarovnicami, ki sicer ne ve nikoli odpreti svojega čvekala, in za njo ostali dve:

*»Prišla botra mūja,
prinesla turbo krūja,
ojej ojej, ojej ojej,
gostūvanje mo slūžili!«*

Še več, zaplešejo okrog voza, da, zaplešejo, vidim na svoje oči, mora biti res, saj je vendar nemogoče, da bi se pozibavajoče zavrteli travniki, bregovi, da bi se zavrtel voz okrog mene. Začne me sicer skeleti v očeh, podrhtevati mi začnejo brada in ustnice, toda vidim navzlic temu, pa četudi kakor skozi komaj prosojno steklo, kako še zmeraj vse pleše in poje:

*»Prišo boter keber,
prineso pūto reber,
ojej ojej, ojej ojej,
gostūvanje mo slūžili!«*

Zdaj pa se zganem še jaz, zakotalim se slepo prek Ilike, ki sem jo bil za bežen trenutek zagledal v duhu kakor belo, prebelo žitno jabolko, se skobacam nekje med bratovimi nogami na rob, se spustim na tla — — — tlesk! na tla! — kakor udari izpod pristrešja odtrgano gnezdo — topla, varna zibel zavetnih višav — ob trdo zemljo, da zavrešči neziskušena mladost iz razbitin novoodkritemu svetu v tuji obraz...

Mlako je obraščal visok pántovec; še vhoda skozi to štirikotno ogrado ni bilo opaziti. Tudi troje vitkih jagnedi si je komaj našlo prostora v enem izmed vogalov; debla se se stikala tesno drugo k drugemu, da bi se bilo človeku težko preriniti med njimi, tudi če jih ne bi sprepletalo žilavo šibje.

Od potočiča pa do sem je kratka pot po vratnici navkreber, toda oba sva se dokaj zasopla ustavila v senci pod jablano. Vzpon sicer ni bil lahak, kamni, ki sva jih bila iztahnila v kalužni strugi in ki sva jih, v vsaki roki po enega, privlekla do semkaj, so prav tako predstav-

ljali dokajšnje breme, in tudi vročina je že bila, zlasti še tu v Kotarovi grabi, skoraj neznosna, a jaz sem čutil, da mi še najbolj razbija srce zaradi vesele potegavščine, ki sva jo kanila vsak hip izvesti.

Kajti bilo je nedeljsko popoldne — čas, ki nama je doslej še vsakokrat prinesel drobnih, a ljubeznivih dogodivščin. Ti najini potepi, to dolgo križarjenje po gozdnih samotah, zavito v svež in živ sij poznoprotilletnih dni, je bilo že samo na sebi božajoče blago doživetje. Odkar so začele gnezditi ptice, se naju je često polastila nenavadna, nerazložljiva pobožnost. Nemara je bilo to žejno hrepenenje po novih odkritjih, nemara je bila to vdana hvaležnost, ki sva jo čutila do blagohotno razprostrtih, srebrnih kril spomladanskih časov, ali pa sva se zgolj poslušno, razumevajoče podrejala posebnemu razpoloženju, ki se je še najbolj za takih popoldnevov razprostrlo nad Bajno in z nje na vse strani proti nižinam. Neki čut se je moral prebuditi v naju, in ravnala sva se po njem z največjo pokorščino, neki nenavadno ostri čut za to spokojno tihoto na naši Bajni. Že ko sva se dobila pri nas na podoknjih, že tedaj sva govorila malo in skoraj šepetaje. Kdo ve, če nisva prav zaradi tega, za kratko dobo oživelega čuta zadrževala prešerne vzklike, ki so butali v naju, samo da s kakršnokoli neubranostjo, rezkostjo ne razkoljeva tega kratkega sna pod brajdami, v ógradih, v prednjih ali zadnjih izbah, da ga ne zdrobiva v hipno pobegle odmeve... In Na kamlaj, po gladkih, zgolj z nizkim, gostim mahom prekritih ali z igličjem sklizko posutih tleh pod bori, sva stopala malodane po prstih, pa čeprav tudi célo boso stopalo rahlo se vdajajoči podlagi niti šepeta ne bi moglo izvabiti. Na pobočjih okrog Kotarove grabe, v tem osamelem zatišju pa so se nama stopáji najbrž spremenili v neslišna krila nočne ptice. Zakaj ta ozki zaliv, s katerim se je Večeslavski dol zajedal Bajni v bok, kakor da jo hoče razdvojiti, ta tesni, zarasli žleb je glasno, a ušesom nedostopno ječal pod pritiskom tihote. In midva sva veslala po tej tišini, se prebijala skozi njene valove in trepetala v strahu, da je ne skali nepreviden korak. Ob drevesu, ki je v krošnji nosilo gnezdo, sva najprej neodločno obstala, kakor da se znenada kljub vsej nepotešljivi radovednosti ne moreva spomniti, kaj naj počneva z novim odkritjem. Šele čez čas sva kar se da oprezno butnila z rokami ob deblo in pohlepno čakala trenutka, ko se brez zvoka požene skozi vejevje iz materinskega sanjarjenja prebujena ptica... S pogansko strastjo sva se vdajala tej mogočni tihoti, in tudi ko ne bi stikala za gnezdi, tudi ko ne bi marala prav nič za to, da naju utegnejo zaslišati in opaziti vrstniki, bi menda komaj mogla spraviti glasno besedo iz sebe. Nekaka zamaknjenost naju je zmeraj zgrabila in na vse pretege sva si prizadevala kar se da dolgo ohraniti

ta dražeče mamljivi občutek. Najin zagon je bil dovolj močan, da naju tisti kratki skok k popoldanskim molitvam v Večeslavsko cerkev ni ohladil, temveč naju je z zaspanimi, mrmrajočimi molitvami med hladnimi zidiniami le še vzpodbudil, da sva se znova pognala v gozdove in po dolgem zaovinku z druge strani v somraku zaključila klatežno pot. Kajti najino svetišče je bilo prostrano, po cedeči se smoli je dišalo v njem in v vsakem skrbnem, pridušenem koraku, v vsakem še pravčasno zadržanem vzkliku je bila najina molitev; in v blagi omotičnosti tišine, v curku mravelj, ki sva mu po vseh štirih sledila na njegovem bojnem pohodu, v srditem spopadu dveh rogačev, ki sva ga opazovala, v slehernem plahotu ptičjih kril, ki naju je zdrznil, v poslednjem osvežujoče kislem lističu zajčje detelje... v vsem tem sva slutila neposredno plačilo za svojo pobožno molitev v senčnih kapelah gozdov.

Razvadila so naju ta dolga pohajkovanja in tako sva se zmeraj, če sva le malo zaslutila, da se nama spet približuje kak doživljaj, živo vznemirila. To pot je Lajči, počivajoč visoko v neki krošnji, opazil nekaj, kar mojim očem ni bilo dostopno. Videl je namreč, kako gre Kotarova Ilika skoz ogrado proti mlaki, in ker je nesla s sabo »nekake cunje«, je sklepal, da namerava priti, zdrknil je po deblu k meni in že sva skovala načrt. Neznatna stvar: naskrivoma sva se mislila splaziti k mlaki, vreči kamne čez veje v vodo in izginiti v gozdu, ki se začenja že v največji bližini, še preden bi dekle moglo priti do sape.

Tako sva zdajle stala pod jablano in bojevito vrtela kamne med prsti, kakor da iščeva vse boljši prijem za met. Spotoma je Lajči sicer na vsem lepem skušal odstopiti od načrta in je hotel, naj Ilika na kak prijaznejši način prestrašiva, a se je dal vendarle pogovoriti. Jaz sem imel z njo že leta in leta neporavnane račune, kajti vse izza onih dni v travnikih se mi je znova in znova hihitala in me spakljivo dražila s tistim nesrečnim pripevom: »Ojej ojej, ojej ojej, gostüvanje mo služili!« Zato je bila zame v tem, kar sva ji nameravala zagosti, že tudi lepa mera maščevalnosti. Tega globljega vzroka Lajčiju seveda nisem razodel; z druge strani mi tudi on ni bil pojasnil, čemu znenada okleva. Dekle se je namreč v šoli do nas fantov vse bolj prevzetno obnašalo. Nenadoma smo postali zanjo smrkavci in vihala je nos, ko da jo naša družba ponižuje. Pravzaprav je bilo pri marsikaterem dekletu opaziti nekaj podobnega, toda skozi njeno večno porogljivo naravo se je ta nova lastnost najočitneje izražala. Nekje v mestu je imela starejšo sestro, h kateri je kdaj pa kdaj odšla na obisk, in od nje je prinašala za naše fantovske pojme razdiralno nenavadne domislice, tako da smo jo prekrstili v Frajllico. Rogali smo se tej Frajllici z vso iskrenostjo in smo bili zategadelj za njeno prav tako iskreno prezirljivost navadni ze-

lenci. Lajči, ki je bil starejši od nje in od mene, je tako gizdavost zlasti težko prenašal in prav to občutljivost sem mu zvito razdražil ter ga s tem znova pridobil za najin načrt.

Ali z mlake ni bilo slišati niti najrahlejšega glasu. »Morda pa nisi dobro videl?« sem šepnil. »Kaj ne bi videl!« je vzgorel, da sem ga prestrašeno poskusil pomiriti. In sva spet molče čakala. »Kaj pa, če je odšla v cerkev?« sem znova podvomil. »Kam, v to smer? Na Bajno? — Gotovo so odšli ostali in ona pazi na hišo.« To pot je imel seveda prav, toda še sem imel pomislek: »Potem pa se je morala že vrniti —.« Temu razočaranemu vzdihu kajpak ni mogel ugovarjati, zakaj preden je bil pridrsel z drevesa, preden sva se bila spustila po nasprotnem pobočju, poiskala kamne in se povzpela do sem, je že vsekakor pretekel lep čas.

Končno sva se neslišno pomaknila po trati vse do vrbovja. Poskusila sva odkriti kako okence in pokukati skozenj v notranjost, ali zaman. Lajči me je potegnil za rokav. »Kar na slepo kamnov vendarle ne moreva vreči. Povrh pa je od tu, s spodnje strani, že skoraj previsoko.« Pritihotapila sva se do zgornjega vogala, do tistih treh jag-nedi. Tod je bilo med debli nekoliko več pregleda in čepe sva buljila skozi reže. Navzlic tej izboljšavi nisva razen negibne gladine opazila ničesar.

Za vsakršno uporabo je bila ta voda predaleč od hiše; niti živina se ni prihajala semkaj napajat. Sicer pa se je tod na vseh konceh cedilo iz tal; močno, že premočno vrétino so imeli Kotarovi doma na dvo-rišču. To je bila »živa« mlaka, mlaka z vretino in s čisto, svežo vodo, zelo prostrana in globoka. Z vzhodne strani je vse do njene sredine segal ozek mostič, nekak pomol, ki so ženske na njem redno prale pe-rilo. Zdaj sva strmela vanj, kakor da čakava na čudež: dekle je bilo nedvomno na mlaki, kajti z desak so še visele kaplje.

Počasi, a še zmeraj previdno se je Lajči začel vzdigovati. Nekaj tren-utkov je tako stegoval vrat, medtem ko sem jaz ostal v nespremenjenem položaju, nenadoma pa je hlipnil in telebnil zviška ob meni na tla. »Videl sem jo —!« je polglasno izdaval v travo. »Kje?« spravim komaj iz sebe. »Kje?« ponovim nestrpno, ko se pobere in zdrvi proti jablani. »Kje?« rečem v tretje, potem ko na vrat na nos pritečem za njim. »Tik pred nama ...«,« zablebeta Lajči, »lase, čelo — skoraj celo glavo sem zagledal!« Nekaj trenutkov se molče motriva, jaz vse bolj nejevernih, on vse bolj prepričujočih pogledov. »Lažeš,« rečem nazadnje. »Lažem?!« odvrne z jezo in obupom. »Lažeš,« ponovim odločneje. »Od kod pa to veš?« vpraša malce izzivalno. In planem na dan: »Od kod to vem? Od tod, da se na mlaki še zmeraj ni nič zganilo. Cepnil si namreč na tla,

da je zemlja zabobnela in da bi še žabe poskakale iz mlake. In potem najin beg semkaj. Končno pa: saj govoriva ves čas skoraj naglas!«

Prav zaprepaščeno prepotuje nekajkrat s pogledi pot med mlako in mano. Potem pa ves malodušen, razdvojen sede in zamrmra: »Pojdi pa se prepričaj sam.«

Seveda se takoj odpravim, ravnodušno in samozavestno zravnan, do najinega prejšnjega opazovališča. Nekajkrat se še ozrem, pomenljivo, češ, glej, koliko onegavljenja zaradi tvoje trdovratnosti; in brezskrbno pokukam skozi sitasto lino. Nič. Zgolj vodni pajki švigajo po gladini. Nekje enolično tenko brenči muha postovka. Stopim še bliže, se stegnem do skrajnosti, a znova ne odkrijem ničesar. Poskusim v tretje: oprimem se vej na obeh deblih in se potegnem kvišku — tedaj pa potisne tudi mene bliskovito ob tla, od tam pa me požene proti Lajčiju, ki se mi reži naproti. »Res je tu!« rečem z vso resnostjo in pozabim na poraz. »Obraz sem videl.« »Najbrž spi,« se zresni tudi Lajči. »Drugače bi naju morala opaziti.«

V odgovor sem le skomignil; in tako sva molče obsedela. Zdaj sva počasi spet prišla v ravnovesje, razen skrivnostne mlake se je pojavila znova tudi vsa Kotarova graba, so zaduhteli gozdovi in se je prikobalila tihota čez naju. Znašla sva se znova v vlogi pobožnih kolovratežev. In v tej igri je spet izumrl v naju vsakršen občutek za čas; ne da bi se zavedala, sva tudi zdaj, v tem predihu pod jablano, brzdala, dušila svojo radovednost in nestrpnost, samo da bi s tem kar se da povečala čar končnega odkritja. Nekaj podobnega, kakor če je kdaj Lajči ali pa če sem jaz obsedel na veji tik pod gnezdом in nestrpneža na tleh trpinčil z zavlačevanjem.

Tako nama tudi na kraj pameti ni prišlo, da bi — kar bi bilo najenostavneje — stopila k vhodni strani in z enim samim pogledom skozi zev razčistila vso stvar. Še več, znenada sva začutila nevarnost, da naju od hiše sèm kdo opazi, četudi sva dobro vedela, da tam ni žive duše. Jadrno sva se pognala proti jagnedim, kjer sva se čutila še najbolj varna, toda ozirala sva se vendarle naokrog, ozirala sva se za najrazličnejšimi nevarnostmi, na to, da je tik ob naju Ilika in da bi naju edino ona lahko zalotila, na to pa sva se ozirala še najmanj.

Je pa tudi res, da nama je bil njen spanec zanesljiv zaščitnik. Nikogar nisem poznal, ki bi toliko in tako trdno spal kot ona. Včasih jo je kar med poukom premagal sen in učitelj ali pa njena sosedica jo morala pošteno stresti, da je prišla spet k sebi. Svojega prvotnega naklepa nisva mislila opustiti, vendar se je Lajči močno pomišljal in tudi sam sem izgubil stanovitnost. Ko bi bilo dekletu pri delu, bi napad najbrž že zdavnaj izvedla. Tako pa sva sedela pod jagnedi, pogle-

dovala na vse strani in resnobno menjavala bojni načrt. Pustiti vse, kakor je, in kratko malo oditi, tega pri najboljši volji nisva mogla, jaz vsekakor nisem hotel ničesar slišati o tem; saj pa ga tudi ni bilo tako visokega in tako sklizkega debela, ki ga ne bi mogla premagati. Umika nisva poznala nikoli, zato je Lajči predlagal bolj spravljiv izhod: zgolj zarogovnila bi naj po vejevju in zagnala hrup, kakor to bojda znajo peklenščki. Končno pa je le zmagala moja doslednost.

In naslonil se je Lajči s hrbtom ob deblo, se razkoračil in ob trebuhu sklenil dlani v stopničko. Stopil sem vanjo, se mu povzpел na ramena in pazil pri tem, da ne počí kaka veja, še skrbneje pa, da mi ne uide kamen iz roke, ne morda, ker bi utegnil prileteti Lajčiju na glavo, ampak zategadelj, da ne prebudi Ilike, da je ne prebudi predčasno.

Kakor se pač vsako oko, ki se hoče razgledati z neke višine, zazre prej v daljo kot pa k vznožju, tako sem tudi jaz s te svoje »ciganske lestve« pogledal najprej proti domačiji in proti oddaljenemu koncu mlake. Seveda me ni mikal razgled, le nagonsko sem se ozrl tja prek, deloma iz opreznosti, saj ne bi zaupal tudi najglobljemu snu hiše pod jablanami, deloma pa preprosto zato, ker mi je kuštravo vejevje jagnedi v prvem trenutku, ko se v novem položaju še nisem prav znašel, preveč zastrlo pogled. Nato mi je vsa okolica utonila v vročini in tihoti, vse razen dober korak širokega rušatega nabrežja med pantovcem in vodo, s katerega je črnozelena praprot in visoka, gosta trava v velikih lokih z nekako napeto žejo tipala proti vodi. Obal na tej strani je bila širša; semkaj so bili tudi zmetali blato z dna, ko so ga čistili, tako da je nastal majčken holmič, ki je zdajle vsekakor morala ob njem spatí Ilika.

Ko sem oprezoval mimo debela, sem opazil njeno roko, kako se skupaj s praprotjo izteza čez rob in se povešenih prstov sklanja nad gladino. Dekleta seve nisem videl, toda njena roka s svojo belino, ki se je bleščala v soncu, ki je žarela v ugodju, v sproščenosti, njena roka s svojo drzno goloto me je, občutljivega zaradi celotnega popoldanskega razpoloženja, vznemirjenega zaradi podviga, ki se je bližal svojemu višku, takega, že preobčutljivega me je njena roka živo postavljala pred celotno bitje, pred vso to podobo smeha in posmeha, šaljivosti in poroga, pred podobo, kakršno je bila v letih izklesala moja nenaklonjenost, napadalnost in nazadnje še užaljeni ponos.

Skratka, nagibov dovolj, da sem iz nekakšne maščevalnosti in škodoželjnosti, iz upora proti Lajčiju, ki je toliko bolj omahoval, kolikor bliže je prihajal odločilni trenutek, naglo sklenil, da ne vržem kamna daleč na drugo stran, kakor sem mu moral izrečno obljubiti, ampak

ga spustim skoraj naravnost predse. Pogledu, kako v hipnem drgetu izgine samozadovoljni smehlaj izprožene roke, kako se strese brezskrbno zasnulo telo, se skrči pod nenadnim pljuskom vode in zraka, temu bliskovito kratkemu pogledu, ki sem si ga slikovito predstavljal, se zdajle več za nobeno ceno ne bi mogel odpovedati. Prerinil sem se zatorej z gornjim delom telesa kar se da daleč skoz vejevje, držeč se z levico, in s kamnom v desnici segel skozi vejevje, da bi ga odstrl.

Ali ostalo je, za nekaj časa vsekakor, le pri namenu. Nemogoče bi mi bilo povedati, kaj sem bil pravzaprav zagledal; preveč nepričakovano, preveč bežno je bilo vse to. Toda imel sem jasen občutek, ko da me je izpod šibja hotelo bliskoma nekaj oplaziti, dá, ko da mi je hotelo odbiti glavo. Tog in štorast sem postal; Lajči tega ni mogel prezreti, to so v mojih nogah bržčas začutila njegova ramena, še jasneje pa mi je lahko bral z obraza, kajti sam sem se dobro zavedal, da prav noro buljim vanj.

Ko sem se potlej znova obrnil tja, od koder sem se bil tako sunkoma umaknil, se mi je zazdelo, da ne vidim ničesar ali vsaj ne vidim prav, ko da mi namesto oči dvoje izmed najinih kamnov tiči v glavi. Pa vendar — vidim skoz vršičnato pregrajo, vidim med negibnim listjem svetlo pronikajoče koščke neverjetne, do kraja neverjetne prikazni, — vidim te tisočkrat pretrgane obrise belega, ah, prebelega golega telesa ...

Res, ne vidim mnogo, — šop las, brado, dele obeh rok, prsi in pasu, stegno, koleno in stopali. — Prejle, v prvem trenutku sem videl seveda še manj, a vendar dovolj, da mi je silovito butnilo v zavesti, kakor da se je vzdignilo tisočero žugajočih kazalcev: *n e s m e š!* Prepoved, močno vklesana vame, prepoved, ki sem jo spoštoval, kakor sem pobožno spoštoval ves božji nauk dóma in cerkve, je vzrasla v grožnji, me v hipu vsega preplavila, izpodrinila v meni vsak drug občutek s tolikšno močjo, da se mi je res zazdelo, kakor da se je nedoločna llikina golota kakor bleščeča sekira z vso nespravljivostjo in maščevalnostjo zavihтела proti moji glavi. — Zdajle ko. *stirmeč* v dekle, *grešim*, ne da bi razumel, v čem je pravzaprav moj greh, in ko hkrati stokam v duši in se po bičarsko trpinčim, zdajle ko se s prsmi opiram v tenko vejo, vidim, kako mi bije srce: v naglih, močnih sunkih vzdrgetavajo listi.

Pojavi se prva misel, še neodločna in nejasna in zapeljiva hkrati, misel, da je za umik že prepozno, — zdaj ko sem že drugič usmeril grešne poglede skozi veje. V tem pa že zasije v meni znova vsa Bajna, odpuščajoče, dá, celo bodrilno se šumoma razlije njen mir — in tu je, tu je neuničljivo, nedolžno poželenje, sla po novem in novem iskanju neodkritega, neznanega in zato neizogibno privlačnega. Gladina pod

mano se spremeni v jasen štirikotnik, pajki se začno znova poganjati po njej, praprotnje plahuti so vidne razločno do poslednjega resičastega odcepka, vrvež odprtinic med vejevjem se uredi, skozi določene pronikne bela, iz lis sestavljena podoba... in s tem pride trenutek, ko se zavem prvotnega namena: odgrniti hočem vršičke, vsekati prehod.

Ko torej iztegnem roko, je videti vse natančno tako kot prej: z levico se držim za rogovilo, v desnici je še zmeraj kamen, tudi pogledi so namenjeni v smer, ki so si jo bili že izbrali, pa vendar, kako velik premik je za mano, prevelik, da se ne bi zavedal njegovega obsega. Roka sicer še utira pot, toda ne več zahrbtnemu kamnu: tega sploh ne čutim; če so pogledi prej goreli v nečisti, izdajalski vnemi, je zdaj toliko več blagohotnosti v njih. Bobneče so medtem zadoneli zvonovi najine samote, najinega mogočnega svetišča, nepotešljiva radovednost, sla po še nespoznanem — glej, Bajna, to si mi vcepila ti — in s tem večno povezano doživetje je zdaj edino, kar me resnično vsega prevzema, — spokorniški vzkliki, kesanje so brez sledu izpuhteli nekam pod kupolo nad tem obsežnim svetim prostorom. Dišave smolnatega igličja, dišave sadja, ki se v ogradu polni s sokovi, dišave belozorečih žit se zasukljajo okrog mene in v meni, začutim se boga, ki ga sladko uspava časteče kadilo, in začutim se človeka, ki predano kadili iz najgloblje hvaležnosti.

Kajti ta neznatna kretnja skozi veje nad mlako, — mar ni slična mojemu zapoteglemu pritajenemu stopanju z Bajne proti gozdu, mar ni, kakor da mi ta ista roka brodi po ledenomrzli vodi za večno nemo ribo v studencu Sabolovih žensk, kakor da trga debel, vlažen mah nad čmrljim satovjem, kakor da sega pod grm za mogočno gobanovo kapo, tipa po zahotanem hodniku veвериčnega gnezda, lovi med grmovjem mladega zajca za vroča, povešena ušesa, razgrinja klasje, pokroviteljsko sklonjeno nad puhastim jerebičjim zarodom, — išče, večno išče in odkriva v neuničljivem nagonu.

Čuti so mi delovali z neverjetno ostrino. Čisto navaden šelest vej, ki sem jih odrinil, se mi je zazdel kot vzdih, tokrat vzdih moje lastne duše, vzdih — kakor da se je otrešel vsega minulega; vzdih — kakor začetek novega razpoloženja, nepotešljiv in poln hlastnega pričakovanja, poln hrepenenja po nečem, kar mojemu razumu ni moglo biti nikaka novost. Čustva pa — ah, mar ni čudno, da se jagnedi ob mojem srcu niso spremenile v zlato pojoče strune? — čustva pa kot jezero, ki negibno, spokojno spi v gozdni samoti, vse dokler se mu nekje ne predre breg in se ne spremeni v bučen, nagel pretok, zdrvi v drugačno ležišče in dobiva z vsakim trenutkom drugačne oblike, oblike posode, kamor se preliva: isto jezero, ki ni več isto. Bilo mi je, zdaj ko sem

gledal in gledal to veličastno goloto, kakor mi je bilo včasih zarana v minulih poletjih, ko sem, komaj še prebujen, stekel za hišo, k uti kjer smo pozimi kuhali žganje, na rob ograda in začel razgrinjati visoko travo in stikati za jabolki, ki so čez noč utegnili zdrkniti na tla. Sonce, ki se je pravkar prikobalilo izza tretjega, četrtega, naši Bajni vzporednega in kot ona visokega slemena, se premetava, se stresa, kakor da se je ta hip vzdignilo iz žarne kopeli, da iskreče se škropi od njega, škropi po krošnjah sadovnjaka, škropi med listjem in vejami, škropi meni v oči, da povešam trepalnice in iščem bolj z nogo kot s pogledi. In tedaj pride trenutek, ko se belo zasveti iz trave; sklonim se, da zadehti po ivanjščicah in detelji, po trpotcu in smetliki, po roki mi podrzne, v obraz se mi rumeno zazre zlatica, pobereš sadež, se zravnam, ga podržim na odprti dlani: zrelo in belo, prezrelo in prebelo žitno jabolko! V tisočero ogrlic ga je okovala roka, da zdaj polesketava ta srebrnina v roki, pa ugasne, če se zgane dlan, in se prižge na novem mestu, — kakor da je obenj pognalo sonce kapljo svoje razbeljene krvi, kakor da se ob njem iskreče drobi zamaknjena slavčeva pesem, kakor da se ob njem utrinjajo plameni mojih sanj iz pravkar pretrganega sna ...

Žitna jabolka zore, ko zorijo tudi žita. To je bilo sploh prvo užitno sadje pri naši hiši. Zatorej koliko pričakovanja, koliko nestrpnosti, koliko sporov z brati in sestrami, koliko slasti! Pa ne toliko v prvem ugrizu, v moštu, ki se zapeni med zobmi, še več slasti je bilo v skrivnem skoku za hišo, v hlastnem iskanju in odkritju, v vrnitvi na dvorišče, ko mi jabolko, še zmeraj nedotaknjeno, orošeno, kakor ga je bil zapustil sveži dih noči, počiva na dlani, na iztegnjeni roki pred prikletom — pred na stežaj prebujeno hišo in s svojimi tisočeri biseri mežika soncu naproti in draži brate in sestre, ki jih je bil privabil moj vzradoščeni klic. In slast še v teh poslednjih trenutkih, ko si ogledujemo jabolko, ga obračamo, skrbno varujoč rosno okovnino, se čudimo njegovi belini, ga še poduhavamo, to čudovito odkritje, ki ga imamo zares pred očmi, pa vendar komaj verjamemo vanj. Prevzeti smo, da niti za hip ne pomislimo na njegov sok, na njegov okus, na vse užitke. — Nekak poblisk, nekako ponovno bežno rojstvo detinstva: velike začudene oči, zamaknjena, vživetost v pravljico prikazen, vživetost v čudovito podobo, da trepeče vse telo in povriska duša. Bela, prebela koža, da ponekod skozi temno modri sprepletene žil. Nekega večnoživega rosnega navdiha ji pač ne izpije še tako žgoče sonce. Nasprotno, poseben lesk se v tem primeru prikaže na njej, prežlahtna gladkost, še napne se malce, spremeni se v nežen žamet nedotaknjene. To čuti moje oko, skoraj premočna mu je ta belina, — vse preveč neresnično

prepričujoča resničnost. Kako se praprot pahljačasto boči nad rožnato vzvršeno grud — mar ni, ko da štiti sočno poganjajoči brstič pred prenaqlim vzevetom v nameri, da ohrani krhkočarobno svežino komaj razpirajoče se čaše? Ali pa — mar ni, kakor da se je žejni praproti zahotelo ohraniti rosno zapuščino noči za vroče popoldanske čase in se zdaj ta skopolja še zmeraj sklanja nad tem, kar je bila otela, nad tem čudežnim devištvom jutra, ki je premamilo še mene, da se z višine željno nagibam k njemu? Občudujem to nedolžnost, ne da bi vedel, kaj je nedolžnost, se šopirim v sebi kakor mogočen posestnik, ne da bi vedel, kakšna je v bistvu ta posest. Božam, gladim s pogledi prsi, ko da so nageljčki, ki se komaj odpirajo, trepetam nad njimi kakor metulj nad cvetom, boječ se, da se ob prvem njegovem dotiku medenosladka kaplja zatrklja iz čaše; milujem razprostrate, še vlažne lase, roko, ki se proži nad vodo, kakor da se hočem oddolžiti za tisto, kar se mi zdaj zdi hujše kot smrtni greh, za to, ker sem že ničkolikokrat potegnil za te lase, ker sem že neštetikrat zvijal prav to roko; zaneseno tavam čez še neizoblikovano zalitost pasu in bokov, čez toplo vgrezljivost trebuščka, čez krepke nastavke njenega znamenja, čez klenost, čvrstino stegen, okrogli nasmeh kolen, gibkost meč — vse do prstov, pa spet nazaj, do ustnic, ki se razpirajo za spoznanje, ko da hočejo odsrkniti svojo lastno sočnost, tavam, tavam z naslado nekoga, ki naslade še ne pozna ...

Na tla sem se moral spustiti lahkotno kakor metulj. Nemara sem res pristal sredi črnoglavih pestičev poljskega maka; morda se je goreče rdeča čaša res tudi zazibala pod mano, — da sem toliko hitreje zajadral v spokojne vode slikovitega sna. Kajti za teh sijočih dni, za teh dremajočih nedeljskih popoldnevov zapljuje vsa Bajna v pristanišče sanj, zato ne trzne listič na veji, se ne zgane pes na podoknjih, žuželka ne zabrenči pred hlevom, se ne vzdigne beseda pred domačijo. Vse se guga v čolničkih počitka. Gugam se še jaz v svoji žareči šajki kakor čebela, ki se je zasedela v pelodni dvorani tega rdečega cveta, se zasedela predolgo, se nadihala strupenega opoja in počasi počasi zdrsnila v spanec brez upa na prebujenje.

Za vedno mrknil bi nemara še jaz, da me ni skobalil Lajči iz dremente zamaknjenosti. Znašel pa sem se zgolj v travi sredi rumenih regratovih popkov in belo cvetočih trpotčevih glavice, v senci pod jagnedi, pod temi zelenimi curki proti čistini neba, ob nogah Lajčiju, ki si je otepal z obleke, kar je staknil na skorji in med vejevjem, kamor se je bil medtem očitno povzpel, znašel sem se navsezadnje »pri sebi«, pri sebi — kakor sem slišal Lajčija, ki me je na pol potegnil

kvišku in nekam jecljaje zašepetal nekaj o »skrajnjem času za k molitvam«—.

In v mrakotni, volhki senci pod stoletnimi bukvami na Bencávah sem postal, iz nagona, zakaj tu na vrhu vzpetine sva si vedno oddahnila. Sedel sem v bohotno razcvetelo mlako dišeče perle, nasproti Lajčiju, ki se je bil naslonil na serkasto, gladko deblo, in dejal, kakor da zaključujem dolg razgovor z njim, ne pa le raztrganih misli, s katerimi sem se bežno ukvarjal na poti sèm gor, — dejal sem torej: »Srečen človek je naš doktor —.« On seveda ni rekel nič: ni imel pojma o mojem nemem samogovoru in zato tudi s temi besedami še ničesar ni mogel početi. Po udobnem premolku sem povzel: »Letos spomladi jo je sunil konj, — se spominjaš? V želodec.« Zdaj je pokimal, sicer pa čakal, da nadaljujem. »Dva meseca je hodila k njemu na preglede.« »Hm.« je odvrnil brezbarvno. »Hm?« je ponovil, ker je najbrž le hotel zvedeti, kaj imam za bregom. »Samo pomisli, kolikokrat jo je ... lahko videl!« Zdaj se je pa odgnal proti meni. »Ali se zavedaš, kakšen greh si storil?«

Obrnil se je in se spustil brez besede nizdol; in jaz sem mu prav tako molče sledil, osupel in prizadet, kajti opomnil me je na to, s čimer sem imel tam spodaj najprej opravka, kar je potem sledilo nepremagljivi skušnjavi in kar se je zdaj v hipu prebudilo: pekoča vest. »Saj si jo tudi ti gledal.« sem začel iskati tolažbe. »Jaz?« se je obrnil proti meni. »Jaz že ne!« »Saj sem te videl!« »Ti, ti si zijal pol ure vanjo. Jaz že zato nisem, ker nisem mogel nikomur tako udobno stati na ramenih, kot si stal ti na mojih. Pa četudi bi lahko — v prvem trenutku, ko bi jo zagledal, bi bil že spet na tleh. — Kako si mogel storiti kaj takega?!«

Zdaj nisva nič več spregovorila. Še bolj kakor prebujeno vest sem poslušal nemirne misli. Je torej ves čas razmišljal o tem grehu? Če meni, da ga sam ni storil, se je potlej ukvarjal z mojim? Nemogoče. Utegnil je pomisliti tudi na to — njegov pravkaršnji očitek priča o tem —, utegnil je pomisliti na to kak trenutek; kaj pa sicer? Ona mu je morala biti v mislih, brez dvoma. Da, ona, ona, kakor danes od vsega začetka, od tistega trenutka, ko je na lepem začel oklevati. To spoznanje mi je dalo poguma: nekaj mi je prikrival, pretvarjal se je in to je bil spet za moje pojme greh.

»Kaj te pa končno briga moj greh?« sem se osrčil. »Briga me ali me ne briga, — povedal sem ti svoje! In pomisli na to, da se boš moral spovedati.« »In tudi spovedal se bom jaz, pa ne ti! Kaj te briga moj greh, te znova vprašam?« »Kaj takega se ne sme gledati, pa konec!« »Kdo to pravi? Ti?« »Jaz le pravim, da tega ne sme vsakdo gledati.« »Kdo potem?« »Kdor ima pravico.« »In kdo ima to pravico?« »Ti že ne!

— Njen mož, ko ga bo imela. Pa doktor, kadar bo treba.« »No, dobro: jaz sem si tudi vzel to pravico, storil sem morda greh. Ali čemu se je treba *tebi* razburjati?« Zamahnil je z roko, kakor iz naveličanosti, a jaz sem razumel kretinjo kot umik, kot vdajo. Nekaj je vseskozi prikrival in to mu je onemogočalo, da bi vztrajal.

Jaz pa zdaj ne poskušam razvozlavati te uganke. Kolikor bolj sestopava, kolikor bliže sva nižini, toliko laže mi je, zakaj odkritje, da njegovi očitki niso bili pristni in da zategadelj greh ni mogel biti tako strahoten, to odkritje se me z vsakim trenutkom bolj polasča, umakne se mi tudi mrakotnost iz prsi in njeno mesto zavzame žamet pregnanih občutij. In ko nazadnje skočiva izpod hrastja naravnost med žita, ko se nenadoma znajdeva v morju luči, je v meni že spet hrepeneče kipenje jagredi, nebo, ki se ogleduje v vodni gladini, varuške dlani razperjene praproti, je v meni znova zvonka, prezvonka pesem dremajoče Bajne, veličastni spev med svetiščnimi stebrišči gozda, mrak v gošči podrasti, ujet v lepljiva omrežja pajčevin in v zverženo prepreženost vejičja, srobota in robide, mrak v pohlevnih jetniških vzdihih, mrak — ki skozenj neslišno zdrkne belo, prebelo žitno jabolko, zlatičnim steblikam v naročje, zablesti pod prvimi žarki v osvojevalnem siju in vsuje lesket svojega nedotaknjenega nakita v plaho novinstvo moje duše, da me skoraj spreleti srh, ko da sem sprejel trajen strup.

Plavica z makom, mak s plavico stopa ob moji strani, klasje se mi razprostrinja pod noge, škrjanec je zapustil višave in mi zdaj popeva ob ušesih, zemlja mi iz žejnih razpok diha v obraz, — v spremstvu celotne ravni se splazim za Lajčijem pod ograjo v prostranstvo ogradov, svečano zakoračim zaspano vabečim zvonovom naproti, mu nazadnje tik pred težko okovanimi vrati obljubim, da nikomur ne zinem besedice o... o tem dogodku, in neslišno smuknem na moško stran pod korom, kjer je sicer le prostor za odrasle in pa za tiste, ki nimajo dovolj poguma, da bi odkorakali — kakor zdaj Lajči — po celi ladji pred oltar.

Glej, med klopmi mrmra molitev, rožljajo črne jagode rožnega venca, tam nekje spredaj plapolajo sveče, se lesketa pozlata. In jaz poklekнем, zakaj nekam čudno se vsi svetniki po stenah obračajo proti meni — nekateri celo sklepajo roke in se tožno ozirajo proti nebu — in začno goreče moliti nad mano, prositi zame, vsi ti blaženi in svetniki, vsi ti mučeniki, spoznavalci in preroki prosijo zavzeto, da še jaz, hoteč še sam poprositi zase, dvignem obraz, dvignem oči, pa — okrogla kupola je nad mano, pisane podobe prekrivajo steklo in že se spusti nadme zadovoljno golobje gruljenje, objestno ščebetanje

vrabcev in zazdi se mi, da ležim na hrbtu pod drevesom, da rahlo trepetajo listi in spreminjajo premočrtne žarke v kodraste grive, da se naokrog smehljajo samotna stebrišča debel, zazdi se mi, da goreče pregibam ustnice — v tem *svojem* svetišču, nemara jih premikam tudi v tej večeslavski cerkvi, zakaj svetniki po stenah so se pomirjeni vrnili v priučene položaje in si nadeli neizrazite obraze, da, premikam jih, toda v *svoji* molitvi in očitno se zaradi nje znova vznemirijo vse te postave po zidinah, se zamajejo kakor v grozi nad mojo molitvijo v svatovsko odetem čolniču rdečega maka.

(Se nadaljuje.)

REQUIEM

Janez Menart

Zlati

IHS

v kamnu nad vrati.

Duh davnega deda

iz polžastih letnic, iz zlatih začetnic

gleda

v hlev, na gnojišče, v svinjak,

skoz oreh, že shiran od let,

čez gmajno, na kamnati svet

in v plešasti hrib in v sonce za njim

in v trepetajoči sončni trak,

ki živ in iskriv od mušic

umika svoj zadnji korak

čez zlizani hišni prag.

O, v kamen vklesani jok!

O, zadnji mrak!

O, hvala ti, milostni bog,

da z vago nebeško si zvalgal, naj drug

izpije ta kelih muk!

O, trikrat ubog

ti moj sivolasi pravnuk,

ki jokaš in vendar ne veš, kaj je jok,

ki v mlinu brezupa ne veš za obup,

ti zadnji otrók mojih otrók,

ki še ob nedeljah po grapah pehaš

LOK IN TETIVA

Kari Gorčanec

(Nadaljevanje)

Rogal se mi je Lajči prejšnjega dne in zatrjeval, da se bom prikazal zjutraj na njivi šele tedaj, ko bo ležalo žita že za desetek kozár. A sem ga vendarle ukanil in zadovoljstvo nad tem uspehom me je zdaj gnalo, da sem zavihTEL koso kar čez vse ogone hkrati; pa tudi lačna, navdušena pesem rezila mi je že po prvih zamahih podžgala vnemo. Na levi je naglo naraščal red, se sproti naslanjal na še nespodsekano, globoko sklonjeno stebličje, — nekak zasek je nastajal za mano in počutil sem se nekam, ko da sem vitek čolnič v urnem zaletu čez gladek zaliv, pa hip nato spet, ko da sedim ob krmilu ter z nogami param popoldanski sen gladine, ko da se ozara, ki mi nastaja ob stopalih, razširja v klin..., dokler se neopazno ne zaustavi vse, dokler prav tako naskrivaj ne zamre šumot in dokler — —

— — ne vprašam: »Ali si še tu?« ne da bi se ozrl za hrbet proti njej. »O, saj veš, da sem vedno najraje pri tebi,« me pojoče poboža s svojim mehkim glasom. »In boš vedno tudi ostala pri meni?« »Zmeraj, zmeraj...«

»Vse predolgo se naslanjaš na koso,« se končno streznim in pogledam vdilj širokega redá. kjer seveda ni žive duše, zgolj tam daleč nekje se čisto pri fleh burkasto premetava sonce.

Prišel sem sicer bliskoma čez polovico njive, a sem se tudi upehal, da sem si res moral privoščiti dolg odmor, — zategadelj nadaljujem zdaj bolj preudarno in zložno. Zdi se mi, da napredujem znenada prepočasi, lahko pa da se varam, kajti pozornost od dela mi odvrača in občutek za čas mi zabrisuje pomenek z Majo, ki se mi je že spet prikradla za hrbet in zdaj pobira za mano, z njo, ki mi je včeraj poslala tisto čudovito pismo —. Kako lepo bi se bilo nasloniti na koso, prebirati v duhu njene vrstice pa misliti na minula tri leta... Ali sonce se mi je medtem očitno prikobalilo prav na pleča, potim se pod njegovo težo in neizvežbane, nevajene trebušne mišice me začno opozarjati nase in v dlaní me zapeče, — dovoljšen vzrok, da se oziram vse češče tja prek, proti širokokrili lipi, ki kot zeleni zvon čepí na vratnici, kjer se bo iztekel moj prvi red, in vse manj nazaj, po razposajenem jutru, po zanosu zaljubljenega srca. In še ko se pretolčem do kraja, se potegnem pod veje, še v tej tihi kamri ostanem raje pri trdih, zahtevnih okoliščinah. Saj, zaradi tega najbrž, zaradi te previdnosti, ki se zanesenjaštva iz dneva v dan bolj sramuje, tudi nimam

pisemca pri sebi, ampak doma v resnobno sinji mapi, ki sem ji bil na čelo prilepil prav tako zresnjeno podobo nje, ki se zdaj po vsem videzu še vedno mudi nekje izven tega pokroviteljskega zvona, ki se pa sicer mudi zmeraj zmeraj zmeraj nekje v moji bližini.

Zelo zgodaj je še in jutro mi pošilja le neznatne drobce svoje resnične vedrosti do srca. Najbrž sega prav vsa svetloba, valove vsi glasovi neposredno v moje senčno počivališče, — toda jaz občutim vse to vendarle kot nekaj neučinkovitega, kakor občuti koža toploto iz prevelike razdalje. Kako povsem drugače mi je bilo, ko sem se prebudil in sem si moral v istem hipu potegniti z dlanjo čez obraz, kakor da hočem odstraniti bučne slapove pojočega ograda, ki so skoz muškat v oknih lili v sobo! Kako vse drugače mi je bilo, ko sem se pognal iz hiše kakor postrv proti silnim predjutrnim brzicam vstajenja pod jablanami, ko sem se zatem spustil po rosnii potki proti globači! Žvižgaje sem se oziral na levo proti ogromnemu belemu prtu — ko da ga je zvečer Ilika pozabila sneti z vrvi —, ki ga je bilo še težka razložiti v motni dalji poslednjih mrakov in ki ni bil dejansko nič drugega kot široka njiva zrelega žita na pobočju pod Košalinovimi. Kosa se mi je kdaj pa kdaj zvenkljaje zadrgnila ob nečem, da me je zmeraj sunilo v rame in da mi je ob pasu potrkal brusilni kamen v lesenem vodéru, mislil sem pri tem na naporno košnjo, ki se mi je obetala, toda veselil sem se vzlic temu že skoraj nestrpno, veselil sem se tega trdega začetka kratkih počitnic po težkih izpitih: mladi, vriskajoči dan me je potegnil v svojo igrivost. Zavlada sploh kdaj za takih dni resnična noč, se razlije mar kdaj popolna tišina? Ena lastovka ne prinese pomladi, ali en sam slavec, en sam njegov vzdih osvetli samozavest temine, razblini samozvanstvo tihote. V spanec se pogrezne Bajna ob slavčevi uspavanki, a še zmeraj ji ne neha prisluškovati; še pod najvišjimi oboki teme svrli slavec, najbrž sam prevzet nad lastno podoknico, in škropi zamaknjeni šepet lastnega srca čez spuščene veke pobočij. Pa prav ko se zazdi, da se je utrudil končno do sna in se umaknil pred samovlado noči za pridušene duri svojih peruti, prav tedaj, glej, že vstane na vzhodu lahni nasmeh — zvezda, dvoje troje zvezd vztrepeta, v veselju ali v obupu slovesa — in že natrga znova okrepļeni zanos neutrudnega pevca še nedovršeno omrežje noči. Takrat pa se požene iz nedoločljive globine v nedoločljivo višavo objesten škrganec in rezko prevrta težko teme mrakov... Počutil sem se, ko da sem se spremenil v to jutro samo.

Zdaj, ko ždim zasopel in orošenega čela pod drevesom, se čudim, kako sem mogel biti še pravkar skoraj čisto drugačnega razpoloženja. Skoz listje opazujem povsem vsakdanjo njivo koruze, ki jo obroblja

pas cvetočih sončnic, in kot nekaj scela tujega motrim vtis prejšnjega doživljanja: okna v belih pročeljih nežno rožnato zastrme izza rožmarina, nato si še celo pomencajo nejeverne oči, se še natančneje zazro proti žolto obkroženi zaplati v globači in končno pomežiknejo v jasnem spoznanju, da si je bilo sonce zlató zaokvirilo ta štirikotnik docela zase. Kako daleč daleč za mano se mi zdi ta podoba! Kako dolgo že je tega, ko se je kovinasto zeleno pobarval vzhodni del nebesa, ko je na jugu in severu tožno zardelo nebo v poslednjih vzdihljajih teme in ko se je zgolj še na zapadu zamudila nekaka zamolkla čemernost odhajajoče noči; kako dolgo že je tega, ko je prišla z vzhodne strani hladna sapa in naglo izginila po sledi temin, samo da se ne bi izpostavila ubijajočemu soncu; kako dolgo že je od tega..., da, neskončno dolgo že je od teh mladostnih bojev, teh zmedenih napadov in umikov, zakaj takrat, ko sem nastavil koso v prvi zamah, že takrat se je odsmejala čisto otroštvo dneva...

»Glejte glejte! Le pogledjte ga, našega kosca! Ja dragec moj, te je že prvi red vrgel od sebe?« Poženem se izpod drevesa: »Ti pa le nikar ne piskaj, ti žveglica sitna!« Razkoračim se, kakor vidim stati Ilika onkraj ogonov, in uprem, posnemajoč spet njo, roke v bok. »Medtem ko sta se vlekla pod blazino, sem za vaju že krvavi pot potil!« »Oh, ti revež! — No, Lajči, pa mu daj kapljico kačje slin, da si opomore!« »Kaj?« se upre le-ta, »si je mar že kaj zaslužil s temi tremi snopiči?« »Ja ja,« zabobni zdajci stari Košalin. »to bi zmogla naša snaha s srpom, pa v istem času, ja ja, ja ja!« »Oča, kaj vas ni sram?« se razburi Ilika. »Mi ne priznate več sposobnosti, kot jih pa ima tistile vmanjasti doktorček?« »Tak ja, dete moje, prav imaš,« ognjevito dvigne srp črna, upognjena, nizka in okrogla bunka, stara Košalinovka. »Polovica njive bi že morala ležati v snopih!« »Pa ja!« se k ostalim obrne Lajči, ki mi je medtem prišel že precéj naproti, kakor se mu ves čas približujem tudi jaz. »Pa ja! Če že vzamemo ljudske, ne maramo takih, ki imajo mozolje pod pazduho.« Vsi mu pritrde v zboru, potem me pa spet posamično znova obsujejo s pšicami, da sploh ne pridem do sape. Zdaj mi Lajči še natoči tolikšno merico tropinovca, da se komaj utegnem pravočasno umakniti, kajti Ilika bi mi rada vrgla povreslo okrog vratu. »Boš!« odskočim, in ko se požene za mano, celo stečem nazaj proti lipi, kjer vržem koso na rame in mislim oditi. »Taki ste torej! Tak je vaš bogplačaj!« tožim ponarejeno. »Konec je, konec je vsakršnega prijateljstva med nami!« se še bolj spustim v igro, ko vidim, da so si tudi ostali nadeli primerne maske. »Nikdar se več ne vidimo! Zbogom!« Zdaj pa se požene mlada gospodinja proti meni. »Ali gospod doktor! Imejte vendar malo usmiljenja! Ne zapustite nas v tej težki

uri! Ostanite vendar, — kako naj sicer požanjemo to njivo, ko pa nihče od nas ne zna rezati tako visoooko nad tlemi kot vi!« Zdaj, kajpak vsi prasnejo v krohot in še sam si moram smehoma priznati, da je ostalo za mano obupno strnišče.

Nemara bi še dolgo zabavljali — po dobri stari navadi naših bregov — drug čez drugega, se zbadali z vso prisrčnostjo, morda bi se še zadrževali v tem skrivnostno očarljivem območju brezskrbne, na otroštvo spominjajoče igre, da ni posegel vmes hrstajoči glas srpa. Da, stara dva sta že molče pri delu. Tiho stopita ob stran, da se lahko z Lajčijem razporediva in začneva rezati na dva redá, nato se sklonita znova nad svoje opravilo, niti tistega pobožno opogumljajočega: »No, pa bog pomagaj!« ne izustita, in še Ilika, še ona se zresni.

In zdaj začne hlastno padati klasje, začno se nabirati snopi, začne se naglo vzpenjati sonce, začne drseti dan, trenutek za trenutkom, kakor mi pot, kaplja za kapljo, polzi čez obraz. Kmalu pride tudi čas, ko postanejo sončni žarki prestrmi, ko premočno pritisnejo na zatilje in na hrbet, ko zrak živo zadrhti nad negibnimi polji. Tedaj se ob pogledu na ta trepet nad tlemi, ob pogledu na to čudno težko krčevitost ozračja počutim tudi sam znenada vroče napet — za hip najbrž na robu svojih moči —, in zazdi se mi, da tudi narava drgetaje iztiska poslednje sile iz sebe. Ta svinčeno negibna, nevidna plast leži na celotni Bajni, legla je tudi na nas, nam odluščila z obrazov prešerne maske brezskrbja. Saj je videti, da se zato tudi nekako starčevsko nagibamo k zemlji, da se zato tudi meni, najmlajšemu, ki se mi vendarle še tako rado primeri, da začnem pristno mladostniški klepet z njo — ki se vedno mudi v moji bližini —, očarljiv klepet o tem, kako midva za vedno ostaneva midva, kako ni razen nje drugega dekleta na svetu... še meni, priložnostnemu zanesenjaku torej se ubogljivo ukrivlja hrbet. Upogiba, nagiba se vse: dan, ki je — glej glej! — prehodil že polovico poti, klasje v svoji zreli zamišljenosti, in mi se prav tako poslušno krivimo po sličnem zakonu.

Pod navalom vročine se je že davno razblinila sleherna senca na Bajni; še tu pod lipo, pod tem že kar neprodušnim varstvom zelenega podveznika, kamor smo se po kosilu brez starih dveh vrnili, smo morali malodane hlastati za zrakom. Ilika je seveda omagala skoraj v hipu in žarečih lic obležala v težkem snu, midva sva se tudi zleknila drug ob drugem in dremavo umolknjla. Pestiti me je začela topa omrtvelost, da je najbrž ni bilo sile, ki bi mi premaknila ude: nasprotno pa je moralo biti z njim, kajti kmalu sem zaslišal, kako živahno kobaca od mene in momlja nazadnje kraj Ilike, ko da se je nadvse udobno zleknil ob njej.

Kdove kako dolgo se je ukvarjal s to vgnezditevijo; premalo trezne pozornosti sem premogel, da bi lahko zasledoval neznatne dogodke okrog sebe, vem le, da sem skoraj zadremal, kajti po vsem videzu sem dvakrat preslišal njegovo vprašanje, pa še v tretje sem ujel komaj njegov konec »... utrujen?« Nehote sem se zganil, ko da brez te preizkušnje ne bi mogel vedeti odgovora. »Ne vem, kako naj rečem —; morda zaspanost, morda res utrujenost, morda pa zgolj lenoba.« »Utrujenost bo to, utrujenost. Saj si se vrnil scela izčrpan. Preveč delaš —.« »Hm, preveč delam —,« sem si ponovil in se nekam začudil, kako more sploh kaj takega obstajati, kaj takega kot prenatrpani dnevi, večna naglica, dolge prečute noči, ko pa zdaj ležim nadvse sproščeno in brezskrbno pod senčno lipo ter se nemarno pretegujem. »Dokler uživam v delu, mi ga ni preveč,« sem dodal končno, zaneseno, ko da se pomenkujeva o res največji sladkosti življenja. »Nazadnje svojo deklčko še izgubiš —.« »Nemogoče!!!« Ko da je rekel povsem tjavendan ali pa ko da ga je zadržal moj ognjeviti odgovor, je prècej nadaljeval z zamišljeno razvlečenim glasom: »Maja... Preveč nežno ime... kot nekaj, kar tuje, odbijajoče zveni tu med našimi bregovi. — Se misliš poročiti z njo?« »Šele čez kaka tri leta lahko začnem misliti na to. Drugače pa, — da, poročiti jo nameravam.« »In živela bosta tu pri nas.« »Se razume.« »Naš novi, mladi zdravnik. Naš doktor boš. Lepo... Potem bi se že spodobilo, da jo pripelješ na obisk. — Rad bi jo videl živo, ne le njenih slik.«

Nekam vesel sem te njegove zaupnosti, najbrž zato, ker mi misli usmerja k Maji, ki se tako ali tako mudi zmeraj nekje v moji bližini, zdaj, v tej zasanjanosti pa jo znenada zaslutim še tesneje ob sebi. Zdaj zdaj bo razgrnila povešene veje in si odprla pot do mojega naročja. S tem upanjem pa se že tudi razprostre morje zelene sence nekje pod hrastjem, morje razvejane praproti, mreža zamaknjeno tihih stezic, ki nazadnje pripeljejo vse na neko skrito jaso, kjer se ob dišečem brinovem grmiču motno odbija sonce od žejno povešenih travnih bilk. In končno vidim le še njo, kako mi belo razprostrta leži pred očmi v trepetu večernih sap in jaz čutim — je to sploh še mogoče skromno imenovati s čustvom? —, čutim, da se kot radosten vasovalec zlivam s prvimi koraki mrakov... Slutim jo, tako živo jo slutim nekje ob sebi, da napeto pričakujem, kdaj bodo potrkali prstki na zvon do tal sklonjene krošnje.

Skoz listje se neslišno toči sonce, izpod vej vre čez nas težak, razbeljen zrak. Nekje na vrhu drevesa mora biti ta žareča gmota, ki mi prši skoz listje na obraz, mi pritajeno kakor neviden napoj pronika do čutov. Kot zrahljana zemlja se zazdim samemu sebi; vpijam to pleme-

nito škropivo, nabrekam in raztezam se pod njim, odpiram se, kot se odpira polje semenskemu zrnju... Se morda nisem razpel že kar čez vso Bajno? — Morda se ji že tiho smukam okrog hiš, postajam po ogradih, pohajkujem med gozdovi... Čutim, z nešteti koreninami sem pripet nanjo — saj sem bil zaklicál v njeni prsti iz tisočernih semen — in srkam, srkam strastno iz njenih žil. Čutim, ni ga viharja, ki bi me izruval, ni jih voda, ki bi me odplavile s teh nedrij...

Razpredam svoja občutja, vasujem pri svoji Bajni. Saj mi je zmeraj, kadar vidim kjerkoli na tujem zoreča polja, kakor da povsod dozoreva le ona; in ko zaidem v neznane gozdove, se mi vedno zdi, da je za mano priciganil sejmar z naših bregov in mi pred očmi razobesil bujnopisano kramo, ki sem jo pač že tisočkrat pretipal z lastnim srcem doma; če se nekje okrog mene zabelí prvi sneg. — že mi je spet, ko da sem smuknil mimo domačega vogala in so se mi prilepile puhasto nežne snežinke na obraz, hoteč mi zatisniti veke, še preden mi uspe izginiti v šegavo razkoračeni uti, ki mi že od daleč ponuja napolnjen kozarček; in če od nekod privriska še pomlad in se zasmehlja vzevetela veja čez plot na dvorišče, si rečem: to mora biti naša Bajna, odpotovala je za mano, in za njo so z nešteti stopalci odmrgolela naša polja, je odtapljala poslednja bilka, kot pač imam tudi jaz svojih tisočero korenin zmeraj s seboj. Ko pa že nosim s sabo to svojo ljubezen, tedaj mora tudi vsa Bajna krošnjariti za mano, ker kje bi se sicer moglo napajati mojih tisočero korenin?

Trenutki so to, ko jo občutim kakor živo bitje; zdaj nagnem glavo in pritisknem lice ob hladno trato, — ob njo. In nemara bi se začel zaupen pomenek med nama, tisti pretok iz duše v dušo, da ne zagledam Lajčija, kako spodvitih nog sedi, skorajda kleči ob Iliki in jo pobožno opazuje izpod spušenih vek. V prvem hipu se mi zazdi, da spi kar v tem položaju, a ne morem več verjeti v to, ko opazim, kako ji z dlanjo previdno boža lase. Dvignem se na komolce, se poskušam ovesti in se hkrati vse bolj zavedam, da sanjari tudi on, da ga ne smem zmotiti in da vse okrog mene brodi v enaki čustveni poglobljenosti. Spustim se spet k tlom, toda ne tudi v notranji svet, iz katerega sem se bil pravkar povzpел. Z naglim vtisom teh mladih zakoncev, z naglim vtisom njegovega obraza se obzirno umaknem v svoje čustveno zatišje in spoznam, da se mi že snujejo misli, da se je v meni pravzaprav že izoblikoval zaverovani vzklik: kako čisti, kako svetli smo ljudje v ljubezni! — Vidim poteze na njegovem obrazu, kot da še zmeraj zrem proti njemu, vidim, kako vse bolj čitljive postajajo, kako se nizajo v napisane besede. Berem malikovalsko izpoved srca: »Veš, kakor zrela njiva si, ljubezen. Kakor bogata zrela njiva si, ki pohajamo ob njej

in čutimo in vemo, da nam pomeni kruh, da nam pomeni življenje. Potežkavamo zajetne snope, potežkavamo klas za klasom in se smehljamo prevzeto v tej svoji ljubezni, se smehljamo prizadeto nad svojim življenjem...« Izginil sem v duhu že med polji in tako zdaj vidim sebe samega, kako sem poprej pritisnil lice ob rušo, vidim njo, to našo Bajno in vidim nazadnje še njo, kako leži med nama, njo, kako leži pod jagnedmi, njo, kako mi leži v dišečem senu pred prestrašenimi očmi, vidim jo stoterno, njo, njo — ne vem ji več imena —, nemara Iliko, nemara Ostale, ki so se mi kdaj prikradle do srca, nemara Majo — njo, ki se tako ali tako mudi zmeraj nekje v moji bližini —, vidim jo, tisočkrat drugačno, pa vendar isto podobo, in pred njo zaprem oči in hočem zdrveti, zdrveti objestno po Banji — —

— — zdrvim, bos in razgret zdrvim v igri z vetrom skoz ograd, se spustim po mehkih vratnicah, po hladnosočni travi mejje pa spet po tesni potki, da me zabiča latje po nogah, da se mi ujamejo plavice med prste, obsedim končno na visokem obronku med njivama in zapustim vetrič na njegovem potepu. Gledam le za njim, kako igrivo jo reže poševno v hrib, kako preskakuje klas za klasom, ogon za ogonom, pobočje za pobočjem, gledam ta polja predpoletnih dni. Kako strmo zravnana je sleherna steblika in lat, in ko pride tak veter, takrat pa: glej, poglej jih, ognjevite žrebee, kako togo upognejo vratove v sunkovit zagon, se poženo skoraj drug čez drugega, zdrve tudi v največje strmine, zdrve vsevprek hlstavo, da jih težka zadržijo stanovitna obgozdja, da jih komaj komaj zaustavijo zeleni ovratniki belih domačij. Kam neki so zdrveli, kam ta galop? Slišim škrcjanca v višavah — —

— — pa zaslišim škrcjanca — in otrpnem ob nenadnem vprašanju zavesti: čemu, čemu me ne zagrabi dovolj, kje je tisti zanos, ki bi me pognal z mesta, da bi, kot sem to nekoč zmeraj s tolikšno lahkoto storil, zdrvel za njim, za tem vriskačem prostranih polj, da bi zaplaval z njim do oblakov?

Pridejo pač časi, ko je le še želja, ko je le še sanja, kar je bila poprej resničnost. Tako ostanem zdaj na mestu, zgolj odsunem se, da spet obsedim ob njej, da obsedim njemu nasproti. Molče in negibno jo dolgo motriva vsak s svoje strani in nemara bi še zadremala ob tej speči bujnosti, da mi nazadnje ne šepne: »Si se res odločil za ta poklic, da bi jih... lahko gledal?« Moram se nasmehnuti. »Saj sam ne verjameš v to.« »Da, niti najmanj; toda takrat so zvenele tvoje besede kakor zakletev, ko da si v tistem hipu odkril smisel svojega življenja.« Umolkneva, in meni je ljubo, zakaj spomnim se, da sem nekoč vso anatomijo preštudiral z neko belo, prebelo podobo pred očmi, da se je potlej le-ta prelevila v vitko, sramežljivo predano Majino telo, — pa si zdaj pri-

znam, da ta stvar vendarle ni tako enostavna in samoumevna. Da, prva leta po tistem dogodku na mlaki je utegnilo biti tako; slehernega zdravnika sem videl kot nekakega nadvse obzirnega ljubimca vsega ženskega sveta; pozneje, mnogo pozneje šele kot ljubimca človeštva nasploh. Nekoč, ko je bil ves naš razred na pregledu in se je mlad, še nekam mlečnozob zdravnik zaprl z našimi dekletji v ordinacijsko sobo in sem ga kako uro nato slučajno srečal na ulici, me je zagrabila taka zavist, da ga na vsem lepem nisem več videl samega, ampak v spremstvu naših deklet, da sem celo videl, kako gola, povsem gola stopajo za njim, ne, plavajo okrog njega. Kajkak, vse táko, vse blodnje, vse noči-trenutki, vsi trenutki-noči so se razblinili, resni študij je potisnil sleherni čustveno nagnjenje in sposobnost te vrste v pozabo in iz območja ponovljivega. Kajti kolikor bolj sem se udomačeval po laboratorijih, klinikah, po operacijskih dvoranah, kolikor ljubša mi je bila bela halja — nazadnje je še v svoji sobi nisem rad slekel —, toliko neizbežnejši je bil občutek, da me nenehoma spremlja nekaj svojskega, da, počasi že vzvišenega. Naj sem še tako natančno vedel, da je to le duh po jodu, kloroformu ali po kdove čem še, vsiljevala se mi je vendarle bodrilna zavest, da ta vonj le zanesljivo priča o pravem bistvu mojega poklica. Še danes, še tu med polji in gozdovi čutim skriti ponos, zavedam se ga toliko bolj, kolikor živeje se v mislih pomujam ob veselem dejstvu, da so za mano odločilni izpiti in da sem se z njimi hipoma pognal za ogromen skok bliže k cilju, k trenutku, ko me obda — kakor tistega mladega zdravnika trop deklet — plemeniti duh mojega poklica. Počitnice sem si namenoma skrajšal in še sem se založil s strokovnim čtivom, ki ga mislim predelati kakor za oddih — tu doma, tu na Bajni, kjer sicer nikoli nisem mogel opraviti kaj omembe vrednega. Da, tu na Bajni —. Videti je, da nekako še zdaj prihajam zgolj po moči, po zamisli in navdihe k njej. In čudno, šele te dni po izpilih se je zgodilo, da sem se tega popolnoma zavedel, da sem si celo postavil vprašanje, ki je sicer ob sleherni moji vrnitvi izostalo — nemara sem podzavedno slutil, da ne bi mogel najti zadovoljivega odgovora nanj in sem ga zato vedno hote spregledal —, spoštljivo, zahtevno vprašanje: »Kaj pa prinašaš v povračilo za vse, s čimer napajaš tod svoje korenine?«

Zavihtim se izpod vej na prosto, da bi se rešil pritiska v prsih. A tod se mi razžarjeno pobočje postavi nasproti, me onemoglo premotre negibna polja v pripeki. Obstanem, zadržim se, najbrž zato, ker mi je, kakor da bi se moral pomilovalno posmehiniti nad samim seboj, a ne zazrem se vase — k še nejasnemu občutku osramočenosti, zazrem se v nemo polkrožnost pobočja, v stanovitni mir na njem, v sveto zbranost

njiv, ki me izzivajo z vsiljivostjo svojega razpoloženja. Kakor da sem planil iz tesno omejenega zakulisja in se pognal na oder, pod najmočnejšo luč, še več, ko da sem se znašel kar nekje sredi čakajočega občinstva in znenada natančno začutil njegove radovedno priostrene poglede, njegovo vznemirjeno sapo, njegove roke, ki utegnejo v prvem navalu nezadovoljstva seči po meni in se maščevati za opeharjeno pričakovanje.

Na moji desni zori pšenica. Od nekod iz skrajnega ozadja pridrhteva v enakih presledkih prepeličja pesem. Spomin mi pravi, da sem jo slišal že ničkolikokrat tega dne, zdi se mi celo, da še vse od ranega jutra odjenjala ni, toda kako povsem drugače mi zveni ta samotni glas. Obzirno tiho poje ta pohlevna, plaha ptica, — kar čutim, kako previdno se premika, se jegulji med stebličjem, da se tudi ena sama lat ne zgane —, enolično skromno ponavlja svoj napev: »Pet pedi, pet pedi...« pa vendar mi zdaj to ni prijazna pevka izza jutranjih ur, še manj izza minulih poletij. Vidim jo — v svoji predstavi —, kako, kot zaskrbljena gospodinja za nedeljskega popoldneva, pohaja med ogoni, postaja na prikrajih in motri, meri računajočih oči. Kaj neki meri ta ptica v svojih dolgodnevnih obhodih, kaj neki meri vsakih nekaj trenutkov na novo? — Zagledam se čez to njivo, ki počasi stopam ob njej, vem, kaka je morala biti na spomlad, kako se je resnobno umirila poletju pred pragom, in vidim jo zdaj, v tej njeni zrelosti. Kot rdeče vzplamtel ogenj je bila še pred kratkim, ta ploskev pšenice golice, danes pa se je že do skrajnosti razžarel mogočni zubelj, se prelil v višjo stopnjo razgretosti — se prelil v rumenkasto belino: latje se je s čeli dotaknilo tal... In z njo, glej, je dozorelo tudi vse, kar je bilo pognalo na istih tleh, — popokal je grahor iz svojih črnih tuljav, ljulka že dolgo zvenklja s semenjem v suhih, ostrešenih kelihih, plavica predaja skrb za potomstvo vetrovom, še kukavica je izpolnila svojo nečedno materinsko dolžnost ter lahkovestno odletela na jug. — In med vsem tem se zdaj spreha prepelica, drugačna prepelica, in ne poje, kot pojejo njene vrstnice, ampak meri, meri brez prestanka.

Znajdem se medtem spet ob drevesu, privzdignem vejo in pogledam v senčno kamro. »Kaj, ko bi začeli z delom?« »Te suhoparne besede —!« mi vzdihne Lajči nasproti. »Kak kmet si mi ti? Tod čaka še lep del nepokošenega žita, čaka snopje, ki ga bo treba zložiti, ti mi pa ležiš v senci!« Zdaj sem že prilezel bliže in obklečal. On se pa le mežikaje muza, on se le toplo odsoten smehlja. »Ti strašanska resnoba,« reče nazadnje, ne da bi me pogledal, ne da bi na obrazu pokazal, ali je z zavestjo res pri svojih besedah. Zakaj on je še zmeraj nespremenjena podoba zamaknjenosti, in kolikor bolj se zresnujem resnično sam, toliko

očitneje prepoznavam njegove poteze, toliko bolj čutim, kako plava v nečem, plava še zmeraj v nečem, čemur sem se sam že iztrgal. Da, ona, ki leži med nama, ona ga veže z bližino svojih polnih oblik. On se pogovarja z njo, ali tega ne morejo opaziti trezne oči, teh besed ne more dojeti hladno pozorno uho. Zato vprašam, zato se čudim: »Kaj je nisi še nikoli videl?« Zdaj dvigne oči, za hip pomislim, da ga je preveč zdrznila ta motnja, a že mi pridre njegov smehljaj kot jasen odgovor do razuma: »Ne. Take ne.« »Take ne?« postanem pozoren. Čakam, čakam potrpežljivo, opazujem, kako se ji spusti z licem na grudi in me kdaj pa kdaj pogleda, kakor da me prosi potrpežljivosti. »Veš zakaj —?« šepne nazadnje. Pa že se tudi zravna — tako se požene mlado drevo iz začasno pripognjenega položaja švistoma v višino —, obkleči in se upre z rokami ob stegna. Zdaj se nemo motriva: jaz napeto ugibam, on pa mi v očeh najbrž opazuje, káko pot ubirajo moje misli. »Veš,« mi priskoči na pomoč, »krstítje bomo imeli —.« »Kaj, — hočeš reči —?« »Da, to mi je povedala sinoči, in potem, veš, potem je nisem pustil spati, — kaj ti je, čemu se smejiš — tako čudno?« »Ah, nič,« se dvignem in se stoje ozrem znova proti polnemu telesu, »nič, le mislim, — včeraj je bila še deklica, ki —.« Umaknem se izpod vej, na strnišče se pomaknem, med snope, pa še tod nimam miru, zakaj povsod — povsod ta dovršenost, dozorelost, zrelost, povsod še ta prepelica, ta drugačna prepelica, ki meri, meri brez prestanka, meri iz dneva v dan — da, zdaj vem! — meri to preobilno zrelost, meri to bogastvo Bajni pod materinskim srcem . . . , ne, ne morem imeti miru pred vsem tem, kar dajejo polna naročja, kar se nabira kot plačilo ustvarjalni roki v dlan —. Kajti v teh trenutkih čudnega malodušja se bojim, da pride ta nevidni merilec do mene in dvigne svoj glas vprašanje: »Pet pedi, pet pedi — kaj pa ti?«

Oddaljim se k snopom, ki jih stari Košalin ni utegnil povezati, sklonim se nad prvega — in soparno mi vzbuhne od zemlje v obraz, sklonim se nato nad naslednjega — in znova, kakor da sem glavo nekam pomočil, in tako vse naslednjekrati, dokler se mi nazadnje ne zazdi, da sem kar obvisel v tej kopeli, v tem trepetajočem zraku, v razliti vročini, v žarni svetlobi, v vsem tem, kar nas je danes že vse pripognilo k tlom, in tudi v tem, kar sem odkril zdaj, — v tej neskončni veličini dozorelosti . . . Poklekнем na snop, ga tesno opasam s povreslom, ga obrnem, potegnem iz njega odvišne lati in stopim k naslednjemu, stopim k tretjemu, — stopam od snopa do snopa in nabiram v sebi, kapljo za kapljo, pomirjujoči občutek: prvi snop, drugi, tretji . . . snop za snopom, vrsta za vrsto —. In tam na drugem koncu nekje, nad istim tlemi, v siju istega dne, v morju iste zrelosti, neutrudno pohaja prepelica in meri, meri vse dneve, kar se nemara izmeriti ne da.

Ko se končno le prikažeta iz sence, ko mi zakliče ... dekle naproti: »Ja dragec moj, že spet delaš?« in se s svojo enostavno rumenkasto obleko skoraj izgubi med snopi, ko se primakne za njo še Lajči, motreč jo z blaženim nasmeškom, in se pridruži njenim besedam: »Saj ta bi delal noč in dan —,« tedaj se mi res prilije tako krepčilen mir do duše, tolíkšna ravnotežnost, kakor da sem se privil neprodušno k zemlji in začutil, kako krčevito ji je v živo meso pognalo vseh mojih tisočero korenin. Če mi je pred kratkim še bilo, ko da trepetam brezizhodno sredi zahlevnega občinstva, potem me zdajle navdaja toliko večja samozavest, da, stanovitnost, taka, kakršna mi je ohranjala mirno kri na zadnjih izpitih, na tistem izpitu na primer, ko sem pred doktor Bežanovo, pred komisijo razlagal centralni živčni sistem. Če se zdaj, medtem ko on molče kosi in ona tiho pobira za njim, ozrem kdaj pa kdaj po dolgih vrstah snopov in jih z zadovoljstvom premerim, — mar ni, ko da se oziram v preteklost in merim čas, merim, ped za pedjo, vse, kar sem opravil? Ta odločilna ura obračuna, ti trenutki, ko človek dvomi vase, pa tudi, ko mu vera prežema sleherno nit v globinah srca ...

Pomerjava, midva s prepelico, isto prvino, pomerjava neutrudno do poznega popoldneva, ko pade zadnji klas pod Lajčijevo koso, pomerjava do prvih mrakov, ko smo zložili skoraj že vse snope v kozáre in se nas je zaradi bližnjega konca polastila poživljajoča veselost, lahkotnost, pomerjava do tistega trenutka, ko nam pri poslednji kozari zmanjka snop, pa zgrabim Iliko okrog pasu in jo postavim v prazni prostor. Tedaj pa utihne nevidna ptica, odneham tudi jaz, zakaj ta živi snop me jekleno objame krog vratu, me potegne na vratnico, me poskuša zaviheteti na tla, da napnem sleherno kito v obupni obrambi in se začnem pehati, dokler ne potegnem glave iz mišične zanke, se osvojen poženem v napad, jo zgrabim čez pas, jo dvignem in jo že hočem zaviheteti k tlom — ko začutim ob zapestjih njen trebuh in me nekaj prešine, me omrtvi, da popustim, razklenem roke, se poskusim umakniti, pa se znajdem znova v silnem objemu, braneč se brez pravega ognja — vse do padca, vse dotlej, ko mi razkrečene roke pritisne ob tla in obleži na meni, vse dotlej, ko se zavem, da me je premagala, da me je osvojila skrivnostna, vzvišena zrelost.

Še ko smo na poti navkreber, še tam pod jablanami, kjer že mežikajo prve kresnice, se smejiata oba na račun mojega poraza in se mi roga ona ter ponavlja, da je s tem maščevala davno izgubljeno bitko v snegu pred žganjarno. »Ali vidiš, Lajči, kako se smeji moj dragec? Vidiš jamice na njegovih licih? — Ojej ojej, ojej ojej, gostüvanje mo slüžili!« — Dragec moj,« — kakor da se boji napada z moje strani, steče

pred nama na dvorišče in glasno dokonča iz varne razdalje — »dragec moj, še imaš jamice na licih, še imaš rad dekleta!«

In vidim, kako se požene v temni priklet, vidim, kako izgine, neslišno in lahno kakor nerazločna bela podoba, v globini domačije. Tiho se izgubi tudi Lajči v gumnu in jaz ostanem sam, tako povsem sam pod velikim velikim rdečim mesecem, ki se je v ogradu že potegnil nad črne obrise dreves.

Zvabi me z dvorišča, potegne me pod jablane, požene me tja k njivam. Kajti pri srcu mi je, ko da sem ujel to skrivnostno podobo in moram pobegniti z njo v samoto, da si jo naskrivoma ogledam. In ko se ustavim nekje na planem in razprostem svojo senco po zasnutih pšenicah, ko se ozrem po tem prostranem pobočju, ki je danes po njem šele prvič zamahnila kosa, po tej belini pod polnim mesecem, ki čez njo nočna sapa drhte naplavlja razgreto pesem čričkov — —

— — tedaj res že tudi opazim, da se mi je izmuznila iz naročja in se kakor meglica razpotegnila od slemena do ravni. Naj se ozrem proti Večeslavskim travnikom — v resnici jih od tod ni mogoče videti —, naj se mi zablešči dragulj izpod treh vitkih jagnedi, naj se s pogledom zadržim pri nas doma, pri tisti zgrbljeni starčevski postavi za našo hišo, ki kakor da nenehno izpuhteva dražljivo domači dim, ponujajoč še bolj vabljivo, že vsiljivo kipeče napolnjen kozarček, naj se mi oplojeno nasmehe — kakor danes popoldne prvič — nekemu dažbogu pod lipo izpostavljena žrtev, — to je vse, to je zmeraj le naša Bajna. Morda je kdo opazil, kako sem se oddaljil, toda ti dobri ljudje me poznajo, me razumejo, in ko me bodo iskali, ne bo nihče zaklical za mano, brez hrupa in obzirno se mi bo približal in me povabil v hišo. Pa tudi ko ne bi poznali moje narave, zaslutiti bi morali vzlic temu, da se resnobno z nekom pomenkujem, celo umaknili bi se, ko da so zaslišali, kako me je vprašal zaupljiv glas iz bližine: »Pa mi odplačaš kdaj, kar si dobil od mene?« In ko sem na vrsti, da odgovorim, tedaj je res že izginila sleherna živa duša, ostal je le moj zaupni sobesednik. »Zmeraj, ko pridem k tebi,« mu odvrnem, »zmeraj ti prinesem del odplačila. — Veš, prej sem bil še premlad, lahkomiseln, pa sem ti prinašal zgolj sramoto in nehvaležnost.« Vidim. — malce sem jo ganil, kakor da sem se pravkar sveto zaobljubil. Približa se mi in brezštevilnost njenih potez se strne, določneje jo zagledam ob sebi. Tiho stopam z njo dalje, in ko ne reče več nič, povzamem spet sam: »Rad hodim tako neslišno po teh pobočjih. Saj tod sem najbrž vse življenje pohajal z isto previdnostjo —. Včasih sva hodila z Lajčijem kot senci po gozdovih, čez polja in travnike. In takrat še nisem vedel, da je bilo to iz ljubezni do tebe.« In zdaj, ko da je je minila poslednja nezaupnost, zdaj se mi približa tesno ob stran.

Ustavim se, poklekнем in sedem, sedem in poklekнем. Izpovedujem se ji še naprej, še odkriteje, kakor da me je opogumila s svojo krotkostjo ... In razlista se nekako drevo nad mano, nekam znano se mu sklonijo veje, kakor zvon se povezne nadme, zrak se ujame podenj, soparno in vroče postane in jaz spregovorim, zdržema, obotavlja je, zakaj znova in znova se mi dozdeva, da pod udarci mojih besed moteče pobrneva zvon: »Vidiš, ko sem se prvič zavedel, da nekaj pričakuješ od mene, da ne napajaš zaman mojih tisočernih korenin, takrat mi je bilo, se pravi, danes mi je bilo, te dni mi je bilo kot nekoč, ko sva z Lajčijem križarila po tihih samotah in ko sem se čutil kot v nekem svetišču in v njem kot čistilec in čaščeneц hkrati: če služim Človeku, tedaj služim tudi tebi —.« Gledam jo, kako leži pred mano. gledam jo in jo imam rad, kakor more človek imeti rad le Človeka. — —

»... In veste, kaj je počel tam zunaj, ko sem ga našla?« pripoveduje med večerjo Ilika. »Leži vam tako kot ubit na vratnici, in tišči nos v zemljo! Kaj si res tako strašansko utrujen, dragec moj?« »Žveglica čenčava!« zinem na to omalovažujoče in si nalijem temno-rdečega kletánarja. »Na svojo Majo je mislil,« me podraži Lajči. »On sploh zmeraj misli samo na ženske,« doda dvoumno. Saj ti ne zamerim, pomislim, ko ga pogledam čez mizo. Vem, zdaj meriš spet na to, česar sem se spomnil prej, ko me je podražila na račun jamie na licih Ilika, meriš na to neumno misel, da je za nas zdravnike, za nas, ki postajamo zdravniki, človek, ženska le sveženj mišic, živcev in kosti. Poznam te, Lajči, dobra duša si — saj te je vzgojila Bajna v kapelah svojih gozdov — in ne misliš hudobno. Še več, ne smem ti zameriti, pa četudi misliš povsem resno. Pride nekoč čas, ko ugasne v nas tisti na videz neugasljivi kres, ko izgine vse preobilje občutljivih nagnjenj. Skoraj skoraj si bomo začeli spet želeti tistih razvrvanih, strastnih dni, tiste prevzetne mladosti. Pride čas, ko postanemo kakor izšolani zdravniki: če se nam razodene kdaj pred očmi spomina ena izmed belih, prebelih podob, ki smo jih videvali nekoč, je niti opazili ne bomo, niti za spoznanje nam ne bo vzdrhtela duša, ne bo vzdrhtelo telo; in če jo bomo tudi opazili, če bomo začutili v njej meso in kri. — bomo zakoprneli za nečim, kar ni pred nami, a kar upamo brezpogojno najti v svoji bližini, neko Majo, neko Njo. Pride čas, ko se znajdemo na tej dvojsčini, ko sonce ne bo več sijalo naravnost na nas, temveč se odbijalo od nekod in po tej poti prihajalo k nam, sicer še zmeraj premočrtno in ščemeče, toda z mnogo mnogo manj topline. Tisto pravo, sončno toploto nam bo kot težek davek vpijala odbojna ploskev, tista ločnica med že nedosegljivim, ki pa bomo v njem šele zdaj, ko bo že prepozno, odkrili prave vrednote, in med še dosegljivim, kar pa se nam bo zdelo iz dneva v dan bolj siromašno ...

Ne morem ti zameriti, Lajči: kažeš pač na to, kar sem spoznal tudi sam. In ne zamerim ti, ko se smejiš lastni ženi, ki se hoče sleči v kotu, kamor jaz, počivajoč že na svojem ležišču, ne morem videti, in ponavljaš: »Pa ne, da te je sram, sleči se pred zdravnikom?« Tik ob meni je okno, mesec lije skozenj, kresnice prepredajo z zlatimi nitkami temino pod brajdami, belo, prebelo podobo slutim za vsem tem razgledom. — tam onkraj ograda, tam onkraj vseh polj.

Na nasprotnem koncu sobe si sopihajoč išče boljše lege stari Košalin, vse dokler nejevoljno ne zanerga nad svojo ženo: »Obrni se, no, k steni!« in dokler se ne opre na komolec ter ne pogleda proti zapadu, kjer od časa do časa rdečkasto vzbuhne nad obzorjem. »Nevihhta bo,« reče sam zase in se momljajoče spusti na ležišče. Jaz pa se vprašam, ali je sploh mogoče, da táko čisto samozavest neba zaduše kdaj razbesneli oblaki.

(Konec prihodnjič.)

POTOK

Janez Juvan

Poniknil
je v svojo
samoto.

Nobena roka
mu ne bo ogrela
srca,
nobene oči
vrnile
izgubljene svetlobe.

Na dnu
pozabljenih dolin
bo večni tujec
v svoji
mračni
strugi.

LOK IN TETIVA

Kari Gorčanec

(Konec.)

Ulilo se je ponoči, odnehalo ni tudi čez dan, lilo je še zdaj pod večer. — po tej samotni stezi, po visoki travi, po mogočnem hrastju, lilo je nepretrgoma po vsem Večeslavskem dolu, nemara kar po celem svetu. Naj le lije, naj štropota po gozdu, naj nama bobni po dežniku, oglušni naj vse, vse naj potone... : pa najbrž sem zapoznel v svojih bolestinah željah, saj mi prši v obraz, da mi lije še po njem, da lije po naju obeh, po najinih pelerinah, po nogah, nama pronika v čevlje, saj sem ves premočen in mrzel, — da, moralo se je že zgoditi, kar sem si pravkar šele želel, moralo je torej že vse oglušeti, potoniti, onemeti. Saj si ne bi sicer zrla molče pod noge, saj bi sicer tekala, se lovila, vriskala, saj bi ji sicer v objemih ožemal razmočene lase, ji pil z ustnic vroče poljube in razbrzdani junijski dež! In tudi bi jo sicer vprašal: »Je mar jezen moj deklíč, ker mora bloditi z mano po takem dežju?« »Ne, nikdar, — dokler dobim za vsako kapljo tvoj poljub.« »In ti je tudi vseeno, če moraš brodititi po mlakužah, se bati polžev in žab?« »Ne, saj me brani moj tiran pred vsemi gozdnimi pošastmi.« »Pa če zabliška in zagrmí?« »Potem se lahko toliko bolj stisnem k tebi — — — — —« »Lepo, kako lepo je od tebe, da hočeš z mano v ta dež... Kako lepo, da si me zmeraj rada spremljala po goščah in samotah, v lepem in v slabem vremenu.« »Saj veš, da sem te zmeraj razumela.« »Vem... Saj zato sem tudi trdno upal, da pojdeš z mano... še to pot... kljub vsemu.« »Pri tebi je bilo vendar vselej tako lepo.« »Jaz te imam rad, Maja!« — —

»Rad te imam! Rad te imam!« bi ji zavpil, ji zašepetal v uho še zdaj, ko bi ne bilo že vse potonilo. Tako pa sva se le stiskala pod dežnikom in z bolečino sem čutil, da uživam njeno bližino le zaradi neizbežnih okoliščin. Pomenkoval sem se s samim seboj, si ponavljal tisočero pomenkov, takih, ki do njih nikoli ni prišlo, in pa takih, ki so se kdaj v teh šestih ali koliko letih spletli med nama, ustavljal sem se nezadržno, proti svoji volji — ali pa celo hote? —, znova in znova pri zadnjem, s katerim sva se spustila v te lijoče vode, pri tem okrutnem nadležnežu, ki me je zasačil, kakor hitro sem se poskušal izmuzniti k veselejšim spominom, — tistih nekaj rabeljsko trdosrčnih besed, ki sem si jih pravkar moral spet ponoviti. »Kako lepo, da si me zmeraj rada spremljala...« Kako lepo, sem si priznal, da me je zmeraj razumela, da je odšla v dež tudi danes, kljub vsemu...

Saj se mi je povračalo vse, povrnilo se mi je že tisočkrat v tem času enega samega dne — kolikokrat že se mi je povrnil ta kratki pogovor, ki še dobre pol ure ni star! —, znova in znova sem obstal v duhu na stopnišču pred ambulanto in se ji zazrl nemo v oči, skrajno zbehan zaradi enega samega stavka, ki ga je pravkar izrekla doktor Bežanova, ga vrgla za nama skozi že odprta vrata, ko sva se odpravljala v ta dež: »Kaj, ko bi se dala pregledati še vidva — ?« Najhujše udarce sem že doživel, zato me te njene besede ne bi smele preočitno prizadeti, pa vendar — zastari mar, otopi kdaj težka bolečina? Mi je lahko bilo vseeno, ko sem jo povabil na ta neobičajni sprehod, vseeno, pa čeprav je bilo v bistvu res že tako okrutno vseeno? Ali se da še rešiti, kar je že potonilo?

Te rešitve sem iskal že daví, da, na tihem že ves dan, — medtem ko je lilo z neomajno silo, da je s kostanjev na dvorišču, s komolcev njihovih spodnjih vej, curelo kot pod kapjo in dolblo v peščena tla široke kotanje, ki je v njih divje popljuskavala kalna voda. Saj je nemogoče, da bi lahko razmišljal o čem drugem, nemogoče je, kot je bilo neizbežno, da sem že zdavnaj otopel pri tem enoličnem delu ob fluorografskem aparatu. Maja na primer, ki po navadi ni imela drugega posla, kakor da pritiska na gumb in s tem odpira ali zapira pot nevidnim žarkom skozi nastavljena prsa kake kmečke grče, se je v teh šestih tednih tako izurila, da je lahko nemoteno brala svoje romane in da njen prst kljub temu nikoli ni zgrešil trenutka, ko je bilo treba vključiti ali pa izključiti napravo. Morda so bila vse to le občutja, to, kar mi je vzelo spanec skoraj cele minule noči, kar mi je nepretrgoma zaposlovalo duha tega dne: morda je bilo tako tudi poprej, ko smo se prevažali od vasi do vasi, tudi vse prejšnje dneve — vse do tistega napetega hipa včeraj po končanem delu, v prazni ordinacijski sobi, ko sem izkoristil trenutno samoto in ji iztrgal roman iz rok: »Si me čisto pozabila ali pa se ti je zmešalo ob tem večnem gumbu?« V tistem trenutku pa se je iz občutij izluščilo svinčeno težko dejstvo, je prišlo do krčevitega, hlastnega pomeuka, samo da se je nato lahko vse spet pretočilo v še mučnejša občutja... Kako neki bi doktor Bežanovi moglo ostati vse to skrito? Že pred dnevi je začela z drugačnim, z nekako zaskrbljenim materinskim glasom ponavljati tisti svoj zaupljivi nagovor: »No, — in vidva, otroka moja?« Še prej pa me je spraševala, nenavadno pogosto, nekam sočutno — česar sem se pa zavedel šele zdaj —, skoraj že tolažljivo, zakaj postajam vse bolj tih, vse bolj potr. Zlata duša, doktor Bežanova: ona mi je že pred leti marsikdaj pomogla, ona je posredovala, da so sprejeli Majo kot pomoč v našo skupino, ona je za teh naših popotnih dni razumevajoče zatisnila oko,

če je bilo že preočito, da sem prespal noč pri Maji — no, da, teh dvoje, troje primerov ... —, ona je imela vselej obilo občutka zame, sporazumevala sva se skoraj brez besed, — pa kljub vsej zaupljivosti se ji to pot nisem mogel razodeti, kajti zmeraj sem si krčevito, zagrizeno dopovedoval, zmeraj, kadar je vstal težek sum v meni, da tega, česar se bojim, enostavno ni: še bolj gnevno sem se otresal tesnobe, ko se je nevarno približevala resničnost, se branil, se slepil in se varal vse do poslednjega trenutka, do tedaj, ko sem ji iztrgal knjigo in jo pognal po tleh. In danes, glej, je vprašala za nama, blago in krhko, ko sva odhajala v dež: »Kaj, ko bi se dala pregledati še vidva —?«

Po tistem kratkem pomenku sva se napotila proti gozdu. Ko pa sva stopala mimo okna, sem se ozrl v sobo, kjer se je doktor Bežanova mirno sklanjala nad kartončke, ki so na njih sicer zarisana pljuča, zdaj pa se mi je zazdelo, da ima na mizi najini srci in proučuje morda sence na njiju. Saj bi bil verjel, da sva ju dala v temeljit pregled, verjel bi bil, da se sprehajava brez njiju pod tem nalivom. Kajti drlo je izpod neba, stezica se je spreminjala v nekak potočič, vsevprek je trepetala trava že globoko v vodi, skratka, zdelo se je res, da je potonilo že vse, da sta umrli tudi najini srci ... Ko sva obstala pod zadnjim drevsom na robu gozda in mi je bilo, kakor da stojiva pod streho, zakaj pred nama so se težki, navpični curki strinjali v skoraj neprodirno steno, se me je resnično polastil občutek, da sva v nekem podvodnem svetu in da zato tudi ni prav nobenega šumota, to pa, kar slišijo ušesa, priča zgolj o pritisku, ki trpi pod njim telo. Nemogoče je, da bi se dalo kaj videti iz te globine, ali jaz zrem vzlic temu po Večeslavskem dolu navzgor, poševno prek njega, — tjakaj, tja gor v nepotopljeni svet, tja, proti Bajni. — —

— — »Zdaj smo se že povsem približali Bajni,« sem bil dejal. Pokimala je. »Jutri pridejo k fluorografiranju njeni ljudje, Bajnuščarji.« Spet je pokimnila — proti odprtemu romanu. »In jutri je tudi sobota, odnehamo zgodaj popoldne, bi morda zdaj šla z mano na Bajno in ostala pri naših čez nedeljo?« To pot je odkimnila. »Nočeš z mano tudi, če nikomur ne povem — če ne povem ničesar in te predstavim zgolj kot kolegico? Kot ... tujko, ki bi rada videla Bajno?« Odkimnila je znova. »Mi potem vsaj poveš, zakaj ne maraš tja pod nikakim pogojem?« Zdaj pa ni niti pokimala niti odkimnila, zdaj sem le skočil od aparata in ji iztrgal knjigo: »Si me že čisto pozabila ali pa se ti je zmešalo ob tem večnem gumbu?« — —

Iztrgal sem s tem nemara najmočnejši podpornik nekega jezua, zakaj tedajci je pridrla, se razlilo, preplavilo vse, preplavilo tudi mene.

In stal sem tako pod tem vodnim prostranstvom — in zrl proti Bajni, čakajoč nemara, da se mi približa, da se mi priziblje pred oči, kakor so danes prihajali njeni ljudje. — Na pol premočeni so se nam nabirali Bajnščarji v čakalnici, da se je vse bolj večala črna brljuzga na podu, kot izpuhtevajoče senene kopice — dušilo nas je že vse od jutra, dušilo nas je od sopare sušečih se teles pa od težkih hlapov, ki so namesto zaželenega osvežujočega zraka silili skoz nastežaj odprta okna v prostor —, kot izparevajoča otava so se nam gnetli v ordinaciji, še mokri so se nam postavljali pred aparat, pritiskali prsa ob ploščo, upirali roke v bok, dihali, kot jim je bilo ukazano, prihajali so ti naši Boméci pa Nabrégaši, Kotarji pa Košalini, in bilo mi je včasih, ko da se prileplja na aparat in se spet odleplja glinasta, žvékasta zemlja, kepa za kepo, težko in žilavo kakor na plug za prevelike moče, bilo mi je, kakor da potiskam sólo Bajno v tok nevidnih žarkov. Za kak hipec sem se moral čutiti celo srečnega, — za kak hipec, sicer sem pa mislil nanjo, ki se je nekoč zmeraj zmeraj mudila nekje v moji bližini, ki je bila zdaj resnično cele tedne tik ob meni in prav tako resnično tudi z vsakim dnem dalje od mene. Sedaj sem čakal, da se prikaže izza debelih, težkih curkov čarna podoba, čakal, da mi še ona stisne roko, kot je to danes storil pač vsak Bajnščar, ali pa da mi vsaj pokaže jezik, kakor mi ga je prek aparata pokazala Ilika, ta zajetna mati dveh otrok.

Pa je ni bilo, Bajne, a jaz sem se čutil vendarle srečnega — ob zavesti, da je tako blizu, ob zavesti, da se sploh zmeraj zmeraj mudi v moji bližini. — Če se spomnim na tistj dogodek pred leti, ko sem slučajno prisostvoval — spet po zaslugi doktor Bežanove — nekemu operacijskemu posegu, — ko sem torej videl tistega otroka, kako se davi z gumbom v sapniku, in mater, kako se v čakalnici davi s strahom in z jekom, ko sem videl, kako ležeč na goli mizi, obupano kreči vse štiri tace debeli medvedek, ki ga je hip poprej še krčevito objemalo nezavestno dekletce, ko sem videl to nemo grozo in videl kratek čas zatem, kako so se zganili drobni prstki, se razprle oči, se nasmehnile ustnice, kako je medvedek znova skočil v ljubeče naročje . . . , takrat se mi je, prav tedaj, ko sta se smejala mati in otrok, smejala Bajna pred očmi, neznansko milo in zaupljivo, kakor pred leti v tisti mesečni žetevni noči pri Košalinovih, ona . . . , Bajna, ki se edina mudi resnično zmeraj v moji bližini, najbolj pa takrat, kadar se postavim pred oltar Človeka. In danes je morala stati ves čas ob meni, danes, ko so prihajali k meni njeni otroci, ko sem se ji prvič določneje postavil v službo in s tem končno nehal nositi svojo diplomu brezkoristno v žepu.

Nekam pomirjen sem se obrnil, s tem enostavnim počutjem bi se bil nemara vrnil v vas, da ni bila ob meni ona in z njo ves ta težki dan. Tako pa zagrabilam strastno te drobce vedrine, roteč jih, naj ostanejo, roteč sebe, svojo domišljijo, naj me vara, naj mi dopove, da sva zgolj na tistem sprehodu, da molčiva iz ugodja, iz zavzetosti nad to mogočno pesmijo dežja, da se vračava iz zgodnjepoletnih trav, ki sva se bila v njih zleknila pod zlato sončno odejo, v senčno zatišje prostrane ravni. Upiram se tej razdiralni sili, moj strah vkopava tisočero podpornikov ob popuščajóči jez, še glavo tiščim ob pokajoče zapornice . . . , kakor da je to šele čas minulih tednov, čas, ko so se začele množiti slutnje, čas pred trenutkom, ko se je resnično zrušil jez, ko je resnično potonilo vse. Tak se vračam z njo ob svoji strani, tak — in še več, celó lahkotnost pokličem v boj, v veselost se mi ta voljno sprevrže, ko obsediva v gostišču, v našem začasnem domovanju, v prešernost nazadnje, potem ko smo se zbrali skoraj vsi in ko smo pospravili dobro večerjo, v nekak obešenjaški humor, ko je ostala le še doktor Bežanova pri naju.

Nenehne zaposlenosti, nekake zavzetosti sem potreboval in ustvarjal sem si vse to sam, šlo je po želji in vesel sem bil najbolj še jasne zavesti, da varam sebe samega, pa mi niti to dejstvo ne more seči do srca, kaj šele vprašanje, kako bo, ko izčrpan onemim. Dekle sem držal za roko, ji jo stiskal in je nisem izpustil — saj se tega tudi zavedal nisem vse dokler ni najbrž do kraja nestrpni gostilničar enostavno ugasnil luči, dokler nismo prišli do prvega nadstropja in se ni doktor Bežanova poslovila, vse dokler nisva obstala vsak pred svojimi vrati in je bilo treba roki iztrgati roko.

En sam trenutek, a dolg dovolj, da se je lahko sesula prevara, da se je povrnila vsa prejšnja brezizhodnost: en sam samcat trenutek, silovit dovolj, da sva si pogledala v oči — ali sem še lahko vzdržal obupni drget v sebi? —, da sem ji stisnil roko, da sem jo potegnil k sebi, jo potegnil za sabo v sobo. »Poslušaj — čuj — nič drugega — niti dotaknil se te ne bom — nič drugega kot: ostani, prosim prosim prosim, pri meni, na podu bom ležal, da, še zaspal bom takoj, pa čeprav vem, da bi laže v tem hipu zasijalo sonce, — vse, kar hočeš, samo ostani, ostani, — nikar, da bi moral z najvišje stopnice pasti na najnižjo, daj, da se dotaknem z ного ene same nekje vmes, daj, da si omilim ta padec!« Zbegano so se mi v poltemi pred obrazom pomikale njene oči, roki, ki sem ju stiskal med dlanmi, sta se napenjali še zmeraj do skrajnosti, še je pridrževala sapo, ko da je pripravljena vsak hip suniti, skočiti. Zato sem hlastno nadaljeval: »Tudi besedice ne rečem več, niti omenil ne bom — vsega, o čemer bi se sicer še rad pogovoril s tabo,

odpovem se za vse večne čase sleherni želji, da bi raziskal to zgodbo. Vse, vse, kar hočeš, samo ostani, dopusti mi, podari mi to bolečino, da — da bom vsaj malce srečen. Stori to, kot si ubogala tudi popoldne in odšla z mano v dež, stori tako, kakor si mi... nekoč... zmeraj tako rada izpolnila vsako željo, — ostani, ostani!»

In zdaj vidim, kako ugasne napetost v očeh, kako izgine ta žgoči lesk in nekaka megličnost, nekaka motnost se prilije vanje, kakor da hočejo prikriti vsak dostop k mislim, k čustvom... Zunaj pa lije, lije, kot je lilo pač že ves dan, kot je lilo že minule noči: morali so se razdreti vsi jezovi, potouiti je moralo že vse, — pa še zmeraj prihajajo vode, v novih valovih, hoteč zadušiti še bolj, kar se je že zadušilo, — Vse že miruje v tem podvodnem svetu, tudi v njenih očeh, v njih nepreglednosti se razpira potopljena samota. Enako skrhan mora biti moj pogled, — kajti zdaj, ko se je spustila k meni na posteljo, ko so mi podrsnile njene gole grudi po nadlaktu — mar nista bili to zgolj dve mrzli kaplji? —, ko je obležala ob meni, zdaj, ko jo vidim nepokrito ob sebi, v bledi svetlobi, ki priteka prav za mojim hrbtom skoz nizko okno, ki se začinja nekje pod ležiščem, zdaj počasi utihne pesem dežja, se umiri vse, otrpne vse na dnu potopljenega sveta...

Žleb nad oknom je najbrž raztrgan, izvežnjen, potoček se mora spuščati po steni, kot nepretrgana mrena curi voda čez šipo. Gledam skozi to kopreno, gledam v te grozotne vode, v to nejasnost — in zazdi se mi, da zrem v njene oči, dozdeva se mi tako, vse dokler se spet ne spomnim polzeče vode — nejasnost, ista nejasnost, nejasnost v krogu. In kaj bo, če se kdaj pošteno zabliška? Zdaj se le tu pa tam motno zasveti nebo, a kaj, če vzplamte globine noči? Do kod bo potlej segel pogled?

Postalo mi je hladno, odeti se hočem, odeti moram tudi njo, ki je že zaspala. Sežem k nogam, vzdignem tenko pernico, — pa je ne spustim, še sam obvisim nekje nad vsakršno oporo, vzdiguje me najbrž vzgon v tej podvodni samoti, in gledam, gledam, kakor sem jo gledal že tisočkrat, kakor sem gledal nekoč neko belo, prebelo podobo, neko Njo... Mirno, brez strahu, brez sramežljivosti spi pred mano: — saj, ni strahu; ognja ni v podvodnem svetu, v tem počivališču umrlih strasti. Hočem jo poljubiti, — poljubim ji že prvo grud, se nagnem še k drugi, — pa me nekaj prešine, — občutek, da ji pritiskam uho ob prsi in prisluškujem njenemu dihu in da bom vsak hip izrekel diagnozo, podpisal recept za kapljice... in tedaj, ko da so me zapustile moči, ji padem z obrazom na hladno telo.

Moral sem jo na pol prebuditi, premaknila se je, vzdihnila, zamrmrala: »Daj mi prostora... Obrni se — k steni se obrni —.« In

dam ji ga, prostora, v kot ob njenih nogah se potegnem, se odmaknem tako izpred okna, da pade vsa svetloba na nasprotno steno, da se na tej ploskvi zariše moten obris ležeče in da začne preko te slike polzeti mreža senc, ki jih ustvarja po šipi curljajoča voda.

V spominu se mi prebudi neko doživetje z davnega taborjenja, toda polasti se me še nekaj močnejšega. Otopelost ali groza? Ali je sploh mogoče, da sem zanesel kdaj to ženskost, to lepoto nekam v trave ali med pšenice, se pogreznil z njo v seno ali v posteljo? Sem se mogel upijaniti ob njej, zadremati ob njej v sladki utrujenosti? Je zaplaval kdaj krhki čolnič makovega cveta skoz moje življenje, sem se kdaj resnično zazibal v njem? Ne morem verjeti v vse to, v te privide — preveč prazen, preveč onemogel, preveč brezstrasten samevam ob njej. Ko bi jo vsaj gledal z očmi preiskujočega zdravnika, z očmi nekega naveličanca —, toda gledam jo kot nadložen starec, ki je že tisočkrat preklel vse norosti mlajših let! Ko bi ne bil tako star in onemogel, — kako bi zakričal hkrati s krčevitimi sunki srca, kako bi se pogugal nekam, kjer je slutiti rešitve, zdrvel bi, planil bi — — —

— — — *zabrtal bi se v žibljenje, ki se me dotika le še z enim samim tenkim žarkom, švignil bi kakor silovit curek obupa visoko visoko v prostranstvo nepotopljenega sveta, — kaj vse bi še storil, ko mi zdajci ne bi top udarec ob glavo, nekaka hladna roka ugasila vse neizčrpnosti hotenj.*

Ta roka, — to je bilo poslednje, kar sem bil občutil; in prvo, česar sem se zavedal zatem, je bil spet njen dotik, samo da je bil ta mehak in topel, nežen kot uspavanka, nežen, kot je bila nežna ta belina halje, iz katere se je nadme sklanjal smehljajoč obraz, belina platnene strehe nad mano, ki je skoz njo sililo sonce, belina širne planjave, ki se je tik pred mano neopazno spenjala z belino mojega ležišča, na skrajno nasprotnem koncu, tam, kjer je bila tista previsna stena, pa se je zlivala s podobno barvo neba. Taka neznanska enostavnost, tolíkšna pomirljivost, — vse do trenutka, ko se je vzbavnilo doslej nadme nagnjeno obličje in sem na nabranem pokrivalu zagledal rdeč križ. Za to motnjo so prišle nanaglomoma nove: nekdo je obstal pred šotorom in to tiho bitje ob meni mu je pokimalo; s prečne oporne palice nad mano je zanihala zelena trikotna zastavica z všitim Črnim medvedom; po steni kraj mene je neslišno zatipala senca nekega drevesa . . . , in še zapeklo me je v pljučih, me zažgalo po sapniku, me zaskalelo slanobridko po grlu. Nekaka mnogo-barvna slika je mrzlično nastajala pred mano, dopolnjevala se je nenehno, ko da potrebuje nešteto sestavin, dopolnjevala se je z vročino, ki se mi je v njej potilo telo, z vonjem po morju, ki so ga z odporom zaznavale

nosnice, razbolele, ko da sem si jih bil znotraj porezal, s šumom, ki je najbrž uhajal skoz kako režo med nebom in zemljo tam daleč pred mano, dopolnjevala se je, končno, z močnim sijem našega zalivčka, ki mi je kakor rastoča zarja vse bolj polnil zavest.

Ko so se mi potem nabrali kraj postelje, ko se mi je razpostavil ta temnorjavi zid teles pod šotorom, je bilo videti, da je slika dokončana. Toda komaj je pretekel kratek čas, komaj sem se zavedel, da molče ali pa da le tu in tam zinejo kako besedo, da tudi sam še nisem spregovoril, že sem ugotovil, da mi je preko vseh teh prvih vtisov v resnici nastala podoba z nekim čudnim ozdušjem, z neko čudno vsebino, ki je pa zdaj niti niso mogli določiti moji čuti, niti jih ni mogel prepoznati razum. Nekaj novega je bilo to, neka barva, ki s skladnostjo dosedanjih dni, z vsemi dosedanjimi doživetji ni imela nobene podobnosti.

Končno sem šepnil: »Kako — je bilo?« Rik je povzel besedo, vendar ni vedel mnogo povedati. Skopo je razložil, kako so potem, ko sem skočil, izgubili razsodnost, nato pa zmedeno poskakali v tolmun, izpodrivajoč drug drugega, moteč drug drugemu razgled, tako da so me začeli opazovati šele, ko sem se že vračal, se pravi, ko sem se premetaval, se postabljal na glavo pa spet na noge, se zaletaval, kakor da hočem zdaj v globino špilje zdaj mimo čeri in se tam nekje sredi zaliva dvigniti nad vodo. — vse dokler nisem vendarle ubral prave poti in se mi je Rik že hotel spustiti naproti, pa sem se na vsem lepem krčevito iztegnil, se zagnal z glavo naravnost v oster obronek ob grlu zevi in že tudi ohlapnil.

Na tabor po vsem videzu ni omrtvujoče, hromeče učinkovala le nepričakovana bližina smrti, temveč tudi tista ihtivost, tista bleda mrzličnost, s katero so takoj na čeri začeli izvajati umetno dihanje, tista nenadna tihota, tista nepotrebna hoja po prstih pa hlatastost okrog telefona in nazadnje tožeči glas rešilnega avtomobila, ki pa je bil pravzaprav odveč in je prazen tudi hitro izginil. Zdelo se je, da so ostali učinkovito podoživeli mojo nesrečo, drugače si res nisem mogel razložiti, kako da so videti psi še zdaj, tu v šotoru, ko je vendar vse že davno spet dobro, tako prizadeti, tako tuje potrti. Morda je bila to tista nova barva —?

Šotori v krogu pod pinijami, na sredi jambor z zastavo, vsa okolica morje razdrapanih skal in trpkega brinja, morje vse dneve temnomodrih voda, morje pripekajočega sonca, in v nas morje bleščeče lepih doživetij, morje jasnih čustvovanj. — to je bila pisana slika vseh dosedanjih dni. Zdaj pa ta nova, ta neraziskana barva in z njo novo razpoloženje, nova vsebina... Prej, v tistih prvih dneh, smo se nehote izmikali le mrzlemu tolmunu, ko pa nas je ta vsakega po svoje zvabil v svojo zlobeščo bližino, smo se ga izogibali še bolj. Kmalu je prišel čas, ko se je oddaljil temni pripetljaj, ko se je povrnila vsa prejšnja vedrina in je bilo tu pa tam že

slišati netesnobno opazko o nevarnem dogodku. Toda to ni moglo biti popolnoma res, kajti mi, naša petorica, smo se na tistem vendarle odpovedali svoji skalni postojanki in jo prepustili dekletom, ne meneč se za njih pikre pripombe.

Kot smo poprej nenehoma tičali le tam pod steno in brodili dolge ure bolj pod vodo kakor po njej, tako se je zdaj naša dejavnost, naša naravna podjetnost razširila očitno čez vso bližnjo in daljno okolico. Nič več strnjene strastnosti, razdrobljena, zvođenela nepreglednost jo je nadomestila. Saj, to je pomenilo, da so se kopičila nova in nova doživetja, da je naše življenje pridobilo na mnogoternosti in splošnem miku, a kaj nam je moglo pomeniti, če smo odkrili célo naselbino morskih ježkov, če smo ujeli ogromen morski klobuk, ves očarljivo prešit z nitkami različnih barv, kaj, če smo v pečini iztaknili galebje gnezdo, če smo po áveurnem obleganju izbezali modrasa. — kaj je pomenilo vse to mnogoterno, ki je bilo tako malenkostno, kaj je lahko pomenilo vse to proti prejšnji, iz dneva v dan se stopnjujoči napetosti enega samega doživljanja?

Sedaj, to dolgo dolgo, težko noč, ko sem star, tako neznanško star in osamljen, sedaj se mi zdi, da poznam tisti fuji izraz prve slike, ki sem jo bil takrat, ko sem se zavedel, dojel kot nekaj neprijazno zagonetnega: dozdeva se mi, da vem, česa vsak izmed nas sebi samemu ni upal priznati, še manj drugemu, kaj šele komu izmed ostalih iz celotne tovarišije. — Naglo drsi deževnica po šipi, tik ob meni je to večno padanje, in na steni migotajo po svetlem okviru nenehno padajoče krivulje, valovi poraza in smrti, in se spuščajo na negibno, potopljeno telo. Legel sem že davno ob njo, se potegnil pod odejo in zdaj — mar ni, ko da še zmeraj vzdihujem v nespečnosti, kakor pač sleherno sveta utrujeno življenje? Si mar ne iščem še vedno najudobnejše lege v brezupni nadi, da ustrezem svojim občutljivim udom? Se nisem — glej! — obrnil od nje, proti steni, tako, kakor je hotela ona, kakor hoče sedaj nemara res še moja bit? Ali ni, ko da je nekdo zagodrnjal nad mano, točno tako, kot včasih za soparnih poletnih noči zagodrnja stari Košalin nad svojo ženo: »Obrni se, no, proti steni!«? — Da, kot starček sedemdesetih let se počutim, ves štorast in nadložen v zaapnjenosti svojih občutij. Vsak hip se utegne končati lok mojega življenja, vsak hip se lahko pretrga, ugasne za vedno ob njej, ki je zdaj videti tako nedosegljiva v svojem snu, ob Njej, ki se je nekoč v njeni prisotnosti tako rekoč začelo moje življenje. — ob tej spojnici začetka in konca... Nadaljuje se pogrebniška igra v svetlem okviru, opazujem jo. — pa vidim njo na postelji: vidim njo, ki leži pred mano, — pa zagledam spet prikazen na steni: pogledam oboje hkrati, pa vidim nove poteze, čisto podobne tem na postelji ali tistim na zidu, gledam vse to hladnokrvno, brezstrastno. Gledam jo, to isto bistvo vseh potez, kako

počiva v svoji odmaknjenosti, kakor smo motrili nekoč svojo Venero v njenem tihem, nedostopnem dvorcu.

Najprej še verjeti nismo mogli svojemu odkritju: potem smo sanjarili o njej, želeli smo si jo proče v vsej njeni beli nedotakljivosti: v koprnenju po njej, v obupni sli, da se je polastimo, smo postavljali lastno žiljenje na kocko — meni se je celo posrečilo, prebiti se že skoraj do nje, toda to je bilo tudi vse, in kmalu se mi je začelo zdeti, da more le sanja prinesiti združitve te nepojmljive lepote z najvišjim ognjem strasti, popolnost v združitvi teh dveh prvin žiljenja: na nekaki dvojščini smo se znašli nato, ko smo spoznali, da obstaja nedosegljivo prav tako kot dosegljivo: in nazadnje smo nehali misliti nanjo...

Nekega dne smo se povzpeli na vrh previsne stene in začeli s kamenjem obmetavati tovariša, ki je mirno dremal na splavu, hoteč ga malce oškropiti. Jaz sem vrgel skora; zmeraj predaleč, tudi potlej, ko se je oni nalašč nastavil kot tarča in se je vse že spet spreverglo v drzno igro, kakršnih smo si zmeraj znali izmisliti na pretek. Ostali so se nazadnje že smejali na račun moje pretirane previdnosti, smejali so se še bolj, ko me je vprašal Rik: »Zakaj pa mečeš v tako velikih lokih? — Pa se vendar ne bojiš, da bi jo zadel, našo Venero?«

Šala, kakršne smo se vedeli iznebiti vsak trenutek, slabokrona šala, ki so jo vsi ostali takoj pozabili. Jaz pa sem metal še kar naprej v velikih lokih, saj sem nemara res verjel, da ne sameva neopazno pod skalnimi oboki, ampak se je premaknila, se razprostrla izpod njih: še vedno sem upogibal visoke loke nad njo, — nad to večno tetivo. Kak dan pozneje se je zgodilo, da se je odkrušilo — kot že večkrat poprej — s strmine v bližini kamenje in zaštropotalo v morje. To je bil povod za novo domisljico in zrušili smo vse, kar se ni le pretrdo držalo podlage, v tisto zlokobno oko tolmuna in jo kratko malo zasuli.

Da, danes vem, kaj nas je takrat gonilo po okolici, zakaj smo se je izogibali in vztrajno molčali o njej, danes vem, kaj je pomenila tista fuja, novo vsebino prinašajoča barva. Mislili smo na tihem vedno nanjo, nosili smo v sebi neuničljivo klico hrepenenja po tej beli, prebeli podobi. To pritajeno nagnjenje do nje, to je bila tista nerazložljiva nova barva, to je bil ta novi ton našega razpoloženja. Bili smo pač v letih, ko se je fako težko odpovedati vsemu, za čimer hlepi srce, ko je človek vzdražljiv kakor perjanica morske vetrnice. Vse preobčutljivi smo bili, da ne bi nazadnje poiskali pomiritve v tistem pobalinskem pogrebu. Zasuli smo jo sicer, a vedel sem, vedeti so morali tudi ostali, da živi, kot je živela dotlej, da živi v nekakšni cbliki zmeraj kje v nas.

V nekakšni obliki živi tudi v tebi, starček sedemdesetih let, si razlagam v nespečnosti, zakaj vsakemu pravemu loku mora njegov začetek

in njegov konec spenjati tetiva. Tu pred tabo je okno, zri skozi kopreno polzeče vode, zri v ta podvodni svet; če se kdaj pošteno zablisne, tedaj nemara še kaj opaziš. Počakaj naslednjega bliska, napni oči, razpri zavese motnih voda, čakaj pazljivo — zdaj! —, nič, preslabotna svetloba... Počakam znova, počakam še ničkolikokrat, čakam, vse dokler se mi ne zazdi, da vidim vendarle nekaj, da vidim nekake mehke obrise in da se mi je nekdo nasmehnil ter mi odprtih rok radostno skočil naproti, dokler ne zagledam tistih prostranih pobočij v komaj sluteni dalji in se ne odzovem svoji edini ljubezni...